

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Інженерно-технологічний факультет
Кафедра механічної та електричної інженерії

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ

для виконання практичних занять
з навчальної дисципліни:
«Технічне регулювання в електричній інженерії»

Освітньо-професійна програма
Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка

спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка
галузь знань 14 Електрична інженерія
рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Полтава
2025

Методичні розробки для виконання практичних занять із дисципліни «Технічне регулювання в електричній інженерії» для здобувачів рівня вищої освіти перший (бакалаврський) ОПП Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка денної форми навчання. Семенов А. Полтава: ПДАУ, 2025. 64 с.

Автор: Семенов Анатолій, професор кафедри механічної та електричної інженерії, кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Рецензент:

Харак Руслан, доцент кафедри механічної та електричної інженерії, кандидат технічних наук.

Схвалено і рекомендовано до використання у навчальному процесі:

Кафедрою механічної та електричної інженерії:
Завідувач кафедри, к.т.н., доцент Станіслав ПОПОВ
«01» вересня 2025 р., протокол №1

Радою з якості вищої освіти спеціальності G3 Електрична інженерія:
Голова ради з якості вищої освіти, к.т.н., доцент Юлія БАСОВА
«01» вересня 2025 р., протокол №1

Технічний редактор: к. фіз.-мат., н., доцент кафедри А. Семенов

Комп'ютерна верстка: к. фіз.-мат., н., доцент кафедри А. Семенов

Усі права охороняються. Жодна частина цього видання не може бути відтворена у будь-якій формі без письмової згоди Полтавського державного аграрного університету

©ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
©СЕМЕНОВ А

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП.....	4
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 1, 2	
Основні положення, поняття в галузі технічного регулювання.....	5
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 3, 4	
Вивчення діяльності міжнародних організацій з стандартизації та технічного регулювання.....	7
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5, 6	
Вивчення особливостей систем технічного регулювання певних країн світу	17
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 7, 8	
Роль міжнародних організацій в системі міжнародного технічного регулювання ..	25
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 9, 10	
Вивчення системи міжнародного технічного регулювання та їх принципів	33
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 11, 12	
Міжнародні системи стандартизації та аналіз їх діяльності.	43
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	63

ВСТУП

Методичні рекомендації складені відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Технічне регулювання в електричній інженерії» для студентів спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка за освітньо-професійною програмою Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка.

Мета вивчення навчальної дисципліни: опанувати знання в області технічного регулювання, вивчити законодавчо-нормативну базу технічного регулювання, функціонування системи управління якістю та сформувати навички щодо визначення відповідності електротехнічної продукції технічним регламентам.

Компетентності:

загальні:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

фахові:

ФК7. Здатність розробляти проекти електроенергетичного, електротехнічного та електромеханічного устаткування із дотриманням вимог законодавства, стандартів і технічного завдання.

Програмні результати навчання:

ПР 10. Знаходити необхідну інформацію в науково-технічній літературі, базах даних та інших джерелах інформації, оцінювати її релевантність та достовірність.

Практичні заняття № 1,2

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ, ПОНЯТТЯ В ГАЛУЗІ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Мета заняття

- **навчальна:** ознайомитися із основними положеннями, поняттями в галузі технічного регулювання;
- **виховна:** навчити студента формально-логічному (розсудливе) і діалектичному (розумне) мисленню, вмінню прогнозувати, передбачати ситуацію, набуті впевненості у собі під час прийняття рішень, прагнути до постійного особистого зростання.

Елементи заняття:

- **організаційна частина** (привітання, перевірка підготовленості студентів до заняття, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи);
- **мотивація до діяльності** (повідомлення теми та мети);
- **перевірка знань студентів;**
- **підбиття підсумків заняття;**
- **повідомлення домашнього заняття та завдання самостійної роботи.**

Теоретичні відомості

Законом України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності" технічне регулювання визначено як правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів. Воно також включає перевірку дотримання таких вимог шляхом оцінки відповідності та/ або ринкового нагляду.

Термін "оцінка відповідності" визначено цим же Законом "Про стандарти...", а "ринковий нагляд" - Законом України "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції".

Як розмежовано сфери законодавчо регульовану та нерегульовану?

Технічне регулювання стосується законодавчо регульованої сфери, тобто сфери, в якій вимоги до продукції та умови введення її в обіг регламентуються законодавством. З іншого боку, в законодавчо нерегульованій сфері вимоги до продукції та умови введення її в обіг не регламентуються законодавством (ці терміни визначено Законом України "Про підтвердження відповідності"). Межа між цими сферами визначається обов'язковістю чи добровільністю вимог.

Мета, основні завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів визначені в Концепції. Мета Концепції полягає у створенні протягом декількох років адаптованої до вимог СОТ і ЄС сучасної системи технічного регулювання та захисту прав споживачів, що сприятиме розвитку економіки, підприємництва, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту життя, здоров'я людини, навколишнього природного середовища, прав споживачів, усуненню технічних бар'єрів у торгівлі.

Для реалізації цієї мети, а також забезпечення захисту прав споживачів необхідно розв'язати такі основні завдання:

удосконалення законодавчої бази з питань технічного регулювання та захисту прав споживачів відповідно до вимог Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі, директив ЄС; удосконалення процедури надання вітчизняним та іноземним користувачам інформації з питань стандартизації, метрології, оцінки відповідності; забезпечення переходу від системи обов'язкової сертифікації до системи оцінки відповідності згідно з вимогами міжнародних стандартів; удосконалення національної еталонної бази, метрологічного забезпечення виробництва товарів, виконання робіт і надання послуг; впровадження міжнародних стандартів та стандартів держав - членів ЄС відповідно до потреб національної економіки; сприяння впровадженню суб'єктами господарювання

сучасних систем управління якістю у виробництві товарів, виконанні робіт і наданні послуг; запровадження державного ринкового нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг; створення ефективного механізму фінансування та матеріально-технічного забезпечення розвитку сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Технічне регулювання та захист прав споживачів повинні здійснюватися за такими принципами: відкритість і прозорість процесу розроблення та прийняття технічних регламентів і застосування процедур оцінки відповідності; застосування інноваційних підходів до розв'язання проблем; забезпечення рівності щодо захисту прав вітчизняних та іноземних виробників; адаптація національного законодавства до вимог законодавства ЄС, Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі, запровадження міжнародних і європейських стандартів.

Вказівки щодо проведення занять

При вивченні першої теми необхідно приділити увагу «Загальна характеристика системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів». Особливо ретельно треба вивчити «Основні поняття та визначення у сфері технічного регулювання». Роль, значення, завдання технічного регулювання. Передумови розвитку та етапи становлення технічного регулювання у світі.

Важливо розглянути «Загальний огляд ситуації у світі та глобальні виклики людству, що впливають на сферу технічного регулювання та споживчої політики».

Для цього, крім конспекту лекцій, необхідно обов'язково скористатися Законами України та іншими актами в сфері стандартизації (п. 7, 8, 10-12 в переліку літератури).

Головне ж завдання при вивченні цієї теми полягає в засвоєнні термінології, основних понять, видів, принципів та методів технічного регулювання. Без вільного володіння основними термінами, наведеними в словнику, до кожної теми неможливим буде розуміння матеріалу дисципліни. Найкращими для цього джерелами інформації є документи 1–5.

План практичного заняття:

1. Вхідний контроль знань студентів з базових дисциплін.
2. Вивчення законодавчо-правових та організаційних засад щодо забезпечення технічної політики в Україні.
3. Вивчення принципів, методів та завдань міжнародного технічного регулювання.

Методи навчання:

Методи контролю

практичні методи: вправи, робота з навчально-методичною літературою: конспектування; тезування, анотування;

Інноваційні методи навчання

комп'ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій.

Питання для контролю

1. Що таке "технічне регулювання"?
2. Вкажіть мету, завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання.
3. Які основні завдання діяльності міжнародних організацій.
4. В чому суть європейської програми якості.
5. Головні розділи європейської програми якості
6. Дайте характеристику регіональним і міжнародним організаціям по сертифікації систем якості

Практичні заняття № 3, 4

вивчення діяльності міжнародних організацій з стандартизації ТА ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Мета заняття

- **навчальна:** вивчення діяльності міжнародних організацій з стандартизації та технічного регулювання;
- **виховна:** навчити студента формально-логічному (розсудливе) і діалектичному (розумне) мисленню, вмінню прогнозувати, передбачати ситуацію, набуті впевненості у собі під час прийняття рішень, прагнути до постійного особистого зростання.

Елементи заняття:

- **організаційна частина** (привітання, перевірка підготовленості студентів до заняття, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи);
- **мотивація до діяльності** (повідомлення теми та мети);
- **перевірка знань студентів;**
- **підбиття підсумків заняття;**
- **повідомлення домашнього заняття та завдання самостійної роботи.**

Теоретичні відомості

Характеристика, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі

Всесвітня торгова організація (ВТО) заснована 8 грудня 1994 р. Приступила до діяльності 1 січня 1995 р. Являється правонаступницею ГАТТ (Генеральної угоди з тарифів і торгівлі), підписаної в 1947 р. Штаб-квартира – Женева.

Створення Світової організації торгівлі є результатом багатосторонніх переговорів в межах ГАТТ (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) упродовж 1986-1993 років (Уругвайського раунду). Особливістю цих переговорів було розширення переговорного процесу за межі суто торговельних зв'язків, а саме: послуг, у тому числі банківських, страхових, транспортних, будівельних, комп'ютерних, а також розгляд питань захисту інтелектуальної власності та інвестицій, пов'язаних з торгівлею. У межах раунду розглядалися питання удосконалення й адаптації механізму ГАТТ до сучасного етапу. Переговори за Уругвайським раундом організаційно забезпечувалися Комітетом з нагляду за впровадженням нових митних обмежень і 15-ма робочими групами (з митних тарифів; з тропічних товарів; з продукції, що виготовляється на базі природних ресурсів; із текстилю й одягу; з сільськогосподарських товарів; з торговельних аспектів прав на інтелектуальну власність, включаючи торгівлю контрафактними товарами; із захисних застережень; з функціонування системи ГАТТ; з торговельних питань інвестиційної політики; зі зміни статей ГАТТ; з урегулювання суперечок; з торгівлі послугами).

До перспективних напрямів діяльності СОТ відносяться такі:

- 1) у сфері торгівлі - лібералізація торгівлі через вдосконалення торгових правил, включаючи і професійні (ділові) послуги;
- 2) у сфері регулювання інвестицій - розробка багатосторонніх угод аналогічно до торгівлі, включаючи принципи розповсюдження режиму найбільшого сприяння, національного режиму, вимог охорони довкілля на інвестиції. Ідеться про уніфікацію понад 900 двосторонніх угод, яка враховувала б інтереси як країн, що розвиваються, так і промислово розвинених країн;
- 3) у сфері регулювання конкурентної політики - прийняття багатосторонньої угоди щодо коригування чи розробки основних правил конкуренції;
- 4) боротьба з корупцією, у тому числі пов'язана з державними закупівлями, узгодження регіональної регуляторної політики з багатосторонніми угодами;

5) укладання всеохоплюючих угод із МБРР і МВФ з метою об'єднання систем регулювання світової торгівлі і фінансів.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) — міжнародна організація, що об'єднує 34 країн світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим ІРЛП¹ і розглядаються як розвинені. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня 1960 в Парижі але вступив у дію 30 вересня 1961 на базі Європейської організації економічного співробітництва з метою координації економічної політики країн-членів ОЕСР і погодженням програми допомоги країнам, що розвиваються.

ОЕСР також активно співпрацює з державами світу, які не є членами організації, у рамках спеціалізованих програм, міжнародних заходів тощо.

Офіційними мовами ОЕСР є англійська і французька.

Україна розпочала співпрацю з ОЕСР у 1997 р. У 2003 р. Урядом України створена міжвідомча Координаційна рада у зв'язках з ОЕСР. Мінекономрозвитку співпрацює з ОЕСР щодо визначення рейтингу оцінки Індексу економічної політики у сфері малого і середнього підприємництва, з метою проведення аналізу наближення України до 10 принципів Акту з питань малого бізнесу для Європи, оцінки прогресу в порівнянні з іншими країнами, членами Східного партнерства, та отримання рекомендацій у впровадженні реформ щодо політики малого і середнього підприємництва для України. Також у рамках проекту Табло ОЕСР (OECD Scoreboard) Мінекономрозвитку долучається до міжнародної публікації, що відображає інформацію щодо доступу малого і середнього підприємництва до фінансування..

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО, англ. Food and Agriculture Organization, FAO) — міжнародне агентство в рамках ООН, створена з метою боротьби з голодом та контролем якості продуктів харчування у світі. Девіз організації: «допомагаємо побудувати світ без голоду». Заснована на конференції в Квебеку (Квебек, Канада) 16 жовтня 1945 року. З 1981 року ця дата щорічно відзначається як Всесвітній день продовольства.

ФАО керує Конференція держав-членів, що скликається раз на два роки. Конференція обирає Раду, що складається з 49 членів і діє як керівний орган між сесіями Конференції. ФАО надає статистику по сільському господарству і доступ до своєї бази даних. Для отримання CD-ROM із статистикою і доступу до бази необхідно заплатити 1200 доларів США.

Організацію Об'єднаних Націй з промислового розвитку — ЮНІДО (United Nations Industrial Development Organization — UNIDO) — було засновано в 1967 р. рішенням Генеральної Асамблеї ООН як центральний координуючий орган у сфері допомоги промислового розвитку та прискореній індустріалізації країн, що розвиваються шляхом мобілізації національних і міжнародних ресурсів.

До складу ЮНІДО входять 171 держав. Україна є членом цієї організації з 1985 р. Головний орган ЮНІДО - Генеральна конференція.

Головними органами ЮНІДО є:

- Генеральна конференція, яка проводиться один раз на два роки і визначає принципи і політику діяльності ЮНІДО, затверджує бюджет, здійснює контроль за використанням фінансових ресурсів. Шістнадцята сесія Генеральної конференції Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) була проведена 2015 року в Віденському міжнародному центрі (ВМЦ).; сімнадцята сесія Конференції пройшла у Відні 27 листопада - 1 грудня 2017 року. Відповідно до практики попередніх сесій для вісімнадцятої сесії Генеральної конференції була визначена загальна тема: «Промисловість-2030. Інновації. Зв'язок. Перетворення майбутнього»

- Рада з промислового розвитку (РПР), що складається з 53 членів ЮНІДО (33 - представники країн, що розвиваються, 15 — від розвинутих країн, 5 — від країн з

¹ Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП, англ. Human Development Index, HDI)

перехідною економікою), яка розробляє принципи і політику ЮНІДО, розглядає і приймає програму діяльності Організації, обговорює питання координації діяльності системи ООН у галузі промислового розвитку, контролює ефективність використання ресурсів Організації, готує і подає на розгляд Генеральної Асамблеї ООН через ЕКОСОР щорічну доповідь про діяльність ЮНІДО;

- Секретаріат;
- Представництва ЮНІДО на місцях.

ЮНІДО включає 47 регіональних і відділень різних країн по всьому світу, підтримує офіси в Брюсселі (Європейський союз), Женеві (Організація Об'єднаних Націй) і Нью-Йорку (Організація Об'єднаних Націй), працює центр регіонального співробітництва в Туреччині.

Допоміжними органами ЮНІДО є Комітет з програм і бюджету в складі 27 членів і технічні комітети. Штаб-квартиру ЮНІДО розміщено у Відні (Австрія).

Організація ООН з торгівлі та розвитку. Перші кроки до формування міжнародної системи регулювання у сфері конкуренції було зроблено наприкінці сорокових років ХХ століття. Саме в цей період починається процес становлення інституційно-правових структур у галузі міжнародного економічного співробітництва. Важливою складовою цього процесу стає визначення загальної концепції та практичних підходів світового співтовариства до проблем встановлення контролю за так званою обмежувальною діловою практикою, іншими словами, напрацювання певних принципів і правил ефективної конкуренції у зовнішньоекономічній діяльності. Визначальну роль у зазначених процесах відіграють міжнародні інституції, що опікуються питаннями конкуренції, серед яких авторитетне місце посідає Конференція ООН з питань торгівлі та розвитку - ЮНКТАД.

ЮНКТАД в системі ООН. ЮНКТАД є постійним міждержавним органом, створеним Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй в 1964 році, штаб-квартира знаходиться в Женеві, Швейцарія, є офіси в Нью-Йорку і Аддис-Абебі. ЮНКТАД є частиною Секретаріату ООН.

Незважаючи на послідовну діяльність ЮНКТАД, спрямовану на припинення ОДП у міжнародному масштабі, ця проблема не знайшла радикального вирішення. Значною мірою це пояснюється тим, що відповідно до положень Комплексу "при виконанні своїх функцій ні Міждержавна група, ні її допоміжний орган, не виступають у якості трибуна та не виносять будь-яких суджень про діяльність або поведінку окремих урядів чи окремих підприємств у зв'язку з будь-якою конкретною операцією". Отже, їх діяльність і рішення мають суто консультативний характер.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН-UNDP-United Nations Development Programme; Programme des Nations Unies pour le developpement-PNUD) - організація системи ООН, яка координує і фінансує здійснення програм економічного і технічного співробітництва в межах ООН. Утворена 22.XI 1965 відповідно до резолюції ГА ООН «Об'єднання з метою прогресу». До складу ПРООН входять усі держави — члени ООН, у т. ч. Україна.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй є глобальною мережею ООН в галузі розвитку, організацією яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі людського розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів.

ПРООН в Україні співпрацює понад 170 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола партнерів.

Світові лідери зобов'язалися виконати Цілі Тисячоліття в галузі розвитку, включно із такою всеохоплюючою ціллю як скорочення бідності вдвічі. Мережа ПРООН координує та

допомагає країнам об'єднувати глобальні та національні зусилля, які спрямовуються задля досягнення означених Цілей. Ми зосереджуємося на допомозі країнам спільно виробити та поділитися рішеннями щодо проблем в таких сферах діяльності:

ПРООН допомагає країнам, що розвиваються, отримувати та використовувати технічну допомогу ефективно. У всіх видах діяльності ПРООН виступає на захист прав людини та створення рівних соціальних можливостей для жінок та чоловіків.

Присутність ПРООН у країнах Східної Європи є вигідним не лише через довготривалу ізоляцію від міжнародного суспільства, але й через те, що ПРООН може забезпечити, щоб ці країни ефективно почали новий розділ власної історії, яка базується на питаннях та потребах людського розвитку. ПРООН в Україні підтримує національні зусилля у досягненні Цілей розвитку тисячоліття шляхом впровадження низки своїх проєктів задля покращання достатку українського народу.

Країни, які отримали незалежність після розпаду Радянського Союзу у 1991 році мали пройти процес потрібного переходу: від радянської республіки до незалежної держави; від централізованої системи управління до демократії; та від системи державного планування в економіці до ринкової економіки.

Спільні зусилля ПРООН, Уряду та народу України спрямовані на запровадження та подальше просування головних принципів демократичного врядування на всіх рівнях, шляхом підтримки адміністративної реформи та залучення громадянського суспільства до участі у процесі прийняття рішень. Програми щодо малого та середнього підприємництва та проєкти з надання соціальної допомоги сприяли економічному розвитку країни. ПРООН також виступає на захист концепції сталого розвитку, як істотної політики та наголошує на важливості розвитку мереж НДО екологічного спрямування.

Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання

Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації Національні стандарти висвітлюють особливості і рівень науково-технічного розвитку країни, в якій вони розроблені і застосовуються. Тому вимоги стандартів різних країн на однакові матеріали і вироби часто відрізняються один від одного, що є серйозною перешкодою для розвитку міжнародної торгівлі, тобто є необхідність узгодження характеристик продукції зі стандартами тієї країни, яка купує цю продукцію.

Розвиток міжнародної торгівлі і міжнародної співпраці у всіх галузях людської діяльності об'єктивно призвело до необхідності узгодження (гармонізації) національних стандартів, розробки і широкого застосування міжнародних (регіональних міжнародних) стандартів.

Одною з найважливіших особливостей розвитку співробітництва країн в галузі стандартизації на багатосторонній основі є останнім часом помітний кількісний, структурний і функціональний ріст міжнародних організацій, що займаються питаннями стандартизації. Цьому сприяв перехід робіт в галузі міжнародної стандартизації на якісно новий етап розвитку, викликаний розширенням і поглибленням міжнародної співпраці у всіх сферах людської діяльності.

Із загального числа більш, ніж чотирьох тисяч міжнародних організацій (світових і регіональних), що діють в сучасному світі, більше 400 так чи інакше займаються питаннями стандартизації.

Після закінчення Другої світової, в жовтні 1946 р., рішенням ООН була створена **Міжнародна організація з стандартизації (ISO)**. На засіданні генеральної асамблеї ООН був прийнятий статут ISO, який визначив статус організації, її структуру, функції основних органів і методи їх роботи.

На даному етапі працюють такі комітети:

STACO – Комітет з вивчення наукових принципів стандартизації;

PLACO – Технічне бюро;

CASCO – Комітет з оцінки відповідності;

INFCO – Комітет з науково-технічної інформації;
DEVCO – Комітет з надання допомоги країнам, що розвиваються;
COPOLCO – Комітет з захисту інтересів споживачів;
REMCO – Комітет з стандартних зразків.

В даний час організація включає близько 150 членів, по одному від кожної країни.

В галузі метрології працюють також інші міжнародні організації:

МККР – Міжнародний консультативний комітет з радіозв'язку;
МККТТ – Міжнародний консультативний комітет з телефонії та телеграфії;
ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації;
МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії;
КОСПАР – Комітет з дослідження космічного простору.

Європейський комітет з стандартизації (CEN) (до 1970 р. — Європейський комітет з координації стандартів) існує з 1961 р. Членами CEN є національні організації з стандартизації 17 європейських держав: Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Німеччина, Іспанія, Ісландія, Італія, Люксембург, Норвегія, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія. CEN – замкнута організація, що об'єднує тільки країни-учасники ЄС і ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі). CEN зазнав значних змін з утворенням Європейського Союзу. Його штаб розташований в Брюсселі (Бельгія).

Сучасні проблеми CEN стосуються підготовки стандартів, що відповідають виникаючим проблемам ринку, і вчасного їх видання; ліквідація відставання прийняття стандарту від видання європейських директив; прискорення строків прийняття стандартів, кількість яких відстає з року в рік від числа їх проектів.

Європейська стандартизація харчових продуктів розвивається з 1988 р. і може отримати новий стимул під тиском вимог безпеки. З 1988 р. CEN силами 7 технічних комітетів розробив понад 266 європейських стандартів у цьому секторі, головним чином стандарти на методи відбору проб і аналізу.

Європейська стандартизація підтримує європейське законодавство, вносячи внесок в якість і безпеку харчових продуктів. Прикладами є стандарти EN на матеріали в контакт з їжею, на харчові продукти, оброблені опроміненням. CEN також розробляє європейські стандарти у формі специфікацій (наприклад, EN 13188:2000 на оцет і EN 13189:2000 на оцтову кислоту). Частина цих стандартів є спільними стандартами EN / ISO. Європейські стандарти охоплюють велику частину ланцюга постачання продовольства і враховують інтереси споживача.

Окрім проекти, над якими працює CEN:

- нові технології (генетично модифікована продукція);
- недорогі експрес-методи аналізу (в галузі мікробіології);
- корму для тварин;
- хлібні злаки;
- процедури відстеження риби.

Принципи Співтовариства вимагають, щоб підхід до стандартизації ґрунтувався не на конкретних специфікаціях, а на широких аспектах, таких як харчові добавки, забруднювачі, маркування. В області промислової продукції ці принципи, відомі як принципи «нового підходу» були прийняті всіма національними членами. У продовольчому секторі законодавчих влади виявилися неготовими скоротити національні вимоги в області систем інспекції (контролю) і припинити регулювання.

Розвиток європейських стандартів у секторі харчових продуктів пов'язано з розвитком європейського законодавства, яке створює потребу в розробці:

- загальноприйнятих аналітичних методів, що гарантують порівняння результатів випробувань;
- методів відбору проб;

- методів підтвердження результатів випробувань (заснованих на загальних положеннях серії стандартів EN 45 000);
- керівництв, заснованих на новому гігієнічному законодавстві (аналіз небезпек у критичних контрольних точках).

Європейський комітет з стандартизації в електротехніці (СЕНЕЛЕК)

Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (ЄКСЕ, CENELEC) створений у 1972 р. у результаті злиття двох організацій - Європейського комітету з координації електротехнічних стандартів країн-членів ЄАВТ (CENEL та Європейського комітету з координації електротехнічних стандартів країн ЄС (CENELEC). Члени СЕНЕЛЕК – 17 країн Європи: Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Німеччина, Іспанія, Ісландія, Італія, Люксембург, Норвегія, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія. Всі вони представлені національними електротехнічними комітетами і є членами ІЕС (крім Люксембургу).

На чолі організації – Генеральна асамблея, в якій країни-члени представляють національні організації з стандартизації і урядові органи, а також беруть участь представники від ЄС і ЄАВТ. Генеральна асамблея вибирає Адміністративну раду, що складається з делегацій (до 5 осіб) від національних організацій країн-членів. Структури, що відповідають за стандартизацію, аналогічно описані для СЕН. СЕНЕЛЕК з ними тісно співпрацює.

Основні об'єкти стандартизації в СЕНЕЛЕК:

- промислове і побутове обладнання з номінальною напругою від 50 до 1000 Вольт змінного струму 75 – 1500 Вольт постійного струму;
- медичне електрообладнання;
- електромагнітна сумісність, в тому числі радіоперешкоди;
- обладнання для використання в потенційно вибухонебезпечній атмосфері (вибухозахищене обладнання);
- метрологічне забезпечення засобів вимірювань, включаючи електронні.

Крім СЕН/СЕНЕЛЕК, в європейському регіоні стандартизацією в галузі телекомунікації займається Європейський інститут з телекомунікаційних стандартів.

KEYMARK – це добровільний сертифікат, розроблений Європейським комітетом стандартизації (CEN) і Європейським комітетом електротехнічної стандартизації (Cenelec) у відповідь на Резолюцію Ради ЄС 1992 р., у якій європейським органам стандартизації пропонувалося дослідити можливість створення гармонізованого знаку відповідності європейським стандартам. Знак KEYMARK засвідчує відповідність товару стандартам CEN/Cenelec, тобто надає споживачам інформацію про те, що товар відповідає вимогам безпеки, визначеним у європейських стандартах. KEYMARK визнано 19 європейськими країнами, у яких ця система діє на рівні з національними системами стандартизації. Будь-який виробник товарів широкого вжитку, що бажає покращити свою позицію на ринку, може подати заявку до національного органу сертифікації країни, що є членом угоди про KEYMARK, на отримання сертифікату KEYMARK.

Міжнародне співробітництво в галузі електрики і електротехніки було започатковане у 1881 р. Міжнародним конгресом з електрики, коли бурхливий розвиток цієї нової галузі викликав установлення уніфікованих у міжнародному масштабі одиниць. **Міжнародна електротехнічна комісія** (*International Electrotechnical Commission, IEC, IEC/CEI, MEK*) - це всесвітня організація зі стандартизації в галузях електротехніки та радіоелектроніки, яка створена за рішенням Міжнародного електротехнічного конгресу в м. Сент-Луїс у вересні 1904 року. Представники 13 країн на конференції в Лондоні в 1906 р. заснували Міжнародну електротехнічну комісію (ІЕС), яка є однією з провідних міжнародних організацій з питань стандартизації в галузі електротехніки, радіотехніки та зв'язку. У 1947 р. ІЕС приєдналась до ISO на автономних правах як її електротехнічний відділ, при цьому вона повністю зберегла свою фінансову й організаційну самостійність.

Україна є членом ІЕС з 1993 р., і її інтереси в цій організації представляє Центральний орган виконавчої влади в сфері стандартизації — Держспоживстандарт*² України. Спеціалісти нашої країни беруть участь у роботі практично усіх ТК ІЕС.

З діяльністю ІЕС тісно пов'язані інтереси регіональних та інших міжнародних організацій, таких, як СЕК ООН, Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (CENELEC), Європейська організація з якості (ISO), Європейський комітет зі стандартизації (CEN), Європейська організація з випробувань і сертифікації (EOTC), Міжнародна організація законодавчої метрології (OIML), Міжнародна конференція з питань вимірювальної техніки та приладобудування (IECO), Генеральна конференція мір та ваг (CGPM) тощо.

Діяльність ЄС в галузі стандартизації направлена на виконання положень Римського договору від 1957 р. про утворення єдиного європейського ринку. Договір передбачає законодавчих, розпорядничих і адміністративних рішень країн-членів. Для початку робіт зі зближення національних стандартів в рамках усунення технічних перешкод в торгівлі була характерна спроба їх гармонізації. Дуже скоро стала очевидною неможливість рішення проблеми таким шляхом, в наслідок цього здійснюється перехід на утворення єдиних європейських стандартів – євро норм. Але головним напрямком, що реально усуває технічні перешкоди в торгівлі, визнано прийняття Директив ЄС прямої дії, тобто вони містять законодавчі положення і вимоги до параметрів конкретних товарів або процесів. Якщо в них є посилання на євро норму або технічний регламент, це переводить вказані нормативні документи в ранг обов'язкових до виконання.

Міжнародні та регіональні організації з метрології

Найбільші міжнародні метрологічні організації – **Міжнародна організація мір і ваг (МОМВ) і Міжнародна організація законодавчої метрології (МОЗМ).**

Міжнародне бюро мір і ваг (фр. *Bureau international des poids et mesures*) - міжнародна організація із визначення стандартів, одна з трьох заснованих у 1875 внаслідок прийняття метричної конвенції з метою затвердження і підтримки міжнародної системи одиниць.

Міжнародне бюро мір і ваг було створене 20 травня 1875 як результат підписання метричної конвенції - угоди між 51 країнами. Воно розташоване в Павільйоні де Бретей в Севрі, Франція і має екстериторіальний статус.

Міжнародне бюро і ваг виконує функцію підтримування однакових значень одиниць СІ в усьому світі. Воно здійснює це через низку консультативних комітетів, членами яких є метрологічні лабораторії держав, членів метричної конвенції, та через власні лабораторії.

Бюро виконує дослідження в області вимірювань, організує порівняння національних стандартів і проводить відповідні калібрування. Зокрема, Бюро проводить роботу з визначення стандарту точного часу: UTC.

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ МЕТРОЛОГІЇ - (Organisation internationale de metrologie legale), МОЗМ (OIML) - міжнародна міжурядова організація. Утворена в 1956 на підставі Конвенції про заснування Міжнародної організації законодавчої метрології, підписаної 12.X 1955 у м. Парижі (Франція). Організація об'єднує більше, ніж 80 країн.

В галузі метрології працюють також інші міжнародні організації:

МККР – Міжнародний консультативний комітет з радіозв'язку;

МККТТ – Міжнародний консультативний комітет з телефонії та телеграфії;

ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації;

МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії;

КОСПАР – Комітет з дослідження космічного простору.

² слово “Держспоживстандарт” в усіх відмінках замінити словом “Держспоживінспекція” Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 446 Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 р. № 679

Міжнародна конфедерація з вимірювання (ІМЕКО) досліджує теорію та практику вимірювальної техніки. Вона створена у 1958 р. і об'єднує 39 країн. ІМЕКО входить до складу 5 світових наукових організацій (FIACC) і є конфедерацією національних науково-технічних товариств, які займаються вимірювальною технікою і спорідненими питаннями. IFAC - International Federation of Automatic Control - Міжнародная федерація автоматического управління ИФАК (IFAC), IFIP - International Federation for Information Processing - Міжнародная федерація по обробці інформації, IFORS-Міжнародная федерація обществ Операций исследование (International Federation of Operational Research Societies) та IMACS -Міжнародная ассоциация применения математики и компьютеров в моделировании (International Association for Mathematics and Computers in Simulation).

Натепер надзвичайно важливим стає регіональне співробітництво національних метрологічних організацій, особливо у межах європейських метрологічних організацій, до яких належать Західноєвропейське об'єднання із законодавчої метрології (WELMEC, ЗЄЗМ) і Метрологічна організація країн Західної Європи (EUROMET, ЄВРОМЕТ). ЗЄЗМ було засновано у жовтні 1989 р. у Брауншвайзі на організаційному засіданні представників Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) і Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ). Основним його завданням є гармонізація і координація діяльності регіональних та національних служб законодавчої метрології для усунення перешкод у міжнародній торгівлі та з метою вільного обігу товарів у Європі.

Метою діяльності ЗЄЗМ є створення таких умов діяльності національних служб законодавчої метрології, які б забезпечували взаємне визнання сертифікатів випробувань і метрологічної повірки засобів вимірювальної техніки.

Всесвітня метеорологічна організація - ВМО (World Meteorological Organization, WMO) - спеціалізований міжурядовий заклад ООН в області метеорології. Заснований в 1950 році на базі Міжнародної метеорологічної організації (ММО), що діяла з 1873. Компетентний орган ООН з приводу спостереження за станом атмосфери Землі та її взаємодії з океанами. Штаб-квартира ВМО знаходиться в Женеві, Швейцарія.

Правовою основою для цього стала Конвенція про Всесвітню метеорологічну організацію 1947 (м. Вашингтон, США). Метою ВМО є сприяння: організації мережі станцій та центрів для метеорологічних і гідрологічних спостережень та служб; створенню і функціонуванню системи швидкого обміну метеорологічною інформацією у цій сфері; стандартизації метеорологічних та пов'язаних з ними спостережень і забезпеченню публікації результатів цих спостережень та статистичних даних; застосуванню метеорології в авіації, мореплавстві, сільському господарстві для розв'язання проблем водних ресурсів тощо; діяльності у сфері оперативної гідрології; тісному співробітництву метеорологічної та гідрологічної служб; дослідженню і підготовці фахівців цих галузей.

Всесвітня метеорологічна організація — 23 березня, в день коли набрала чинність Конвенція про заснування ВМО, відзначає Всесвітній метеорологічний день.

Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації

Комітет ISO з оцінки відповідності (CASCO - Committee on conformity assessment). У 1970 р. сесія Генеральної асамблеї ISO прийняла рішення про створення Комітету з сертифікації відповідності продукції міжнародним стандартам (Сертік), з 1985 р. перейменованого в Комітет з оцінки відповідності (CASCO). Саме в цей період створюються національні системи сертифікації, мережі незалежних випробувальних лабораторій і центрів. З метою створення єдиного підходу до вирішення питань сертифікації було вирішено доручити комітету вироблення міжнародних рекомендацій для країн з усіх аспектів сертифікації.

Керівництва CASCO за основними аспектами сертифікації в ряді країн покладені в основу національних систем сертифікації, а на рівні регіонального торговельно-економічного співробітництва використовуються в якості бази для розробки угод з оцінки відповідності продукції, яка взаємопостачається.

Підтвердження відповідності дає переваги виробникам, покупцям, споживачам, державним органам і торгівлі в цілому. Воно, безперечно, додає велику цінність продукції, що несе знак відповідності. Для виробників і постачальників послуг вона відкриває ринки і спрощує відносини.

Користувачеві підтвердження відповідності гарантує, що куплене виріб має певні характеристики, організаційні процеси відповідають встановленим вимогам, воно дозволяє розрізняти ідентичні на перший погляд товари або послуги, дає можливість звернутися з претензією.

Для урядових органів підтвердження відповідності є засобом, за допомогою якого підтримується здоров'я нації, зростає безпека життя і реалізується екологічне законодавство.

Система з сертифікації виробів електронної техніки Зі зростанням значення сертифікації неухильно збільшується кількість міжнародних, регіональних і національних систем сертифікації, формується, оновлюється та розвивається їх нормативна база, яка створюється під егідою провідних міжнародних організацій зі стандартизації ISO/IEC. Найбільш визнаними у всьому світі є: Система з сертифікації виробів електронної техніки (IECQ) під егідою Міжнародної електротехнічної комісії, Система IEC з випробувань електричного обладнання на відповідність до стандартів з безпеки (IECEE), Система сертифікації дорожньо-транспортних засобів, розроблена під егідою Європейської економічної Комісії ООН (UN/ECE). У 1986 р. була утворена Система IEC з сертифікації виробів електронної техніки (IECQ), яка відіграє вирішальну роль у цій галузі техніки та виробництва. До системи IECQ належить більше 20 економічно розвинутих країн Європи, а також США, Японія, Китай, Індія та ін.

Міжнародна конференція з акредитації випробувальних лабораторій - ІЛАС – міжнародний форум, який має регулярну організаційну структуру і де фахівці різних країн і представники міжнародних організацій обмінюються інформацією і досвідом з усіх аспектів випробувань та взаємного визнання результатів цієї діяльності, що є предметом міжнародної торгівлі.

Метою діяльності ІЛАС є також намагання узагальнити дані щодо чинних міжнародних угод про взаємне визнання національних систем акредитації випробувальних лабораторій, результатів випробування продукції та інших даних про якість продукції, а також створення нормативної бази з акредитації спільно з провідними організаціями ISO та IEC.

ІЛАС видає “ Міжнародний довідник з випробувальних лабораторій і систем їх акредитації ” та “ Бібліографія з акредитації випробувальних лабораторій ”, які періодично поновлюються.

ІЛАС активно співпрацює з комітетом з оцінювання відповідності ISO/CASCO та іншими міжнародними і національними організаціями в галузі акредитації. Підготовлені ІЛАС матеріали стали основою розроблених CASCO методичних документів з акредитації випробувальних лабораторій.

Вказівки щодо проведення занять

При вивченні теми слід звернути увагу на характеристику, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі (COT), організації економічного співробітництва і розвитку (OECD), Організації ООН з питань продовольства та сільського господарства (FAO), Організації ООН з промислового розвитку (UNIDO), організації ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКАД), програма розвитку ООН (UNDP) та ін.

Головне завдання при вивченні цієї теми полягає в засвоєнні міжнародних та регіональних організацій зі стандартизації, міжнародних та регіональних організацій з метрології, міжнародних та регіональних організацій в галузі якості, безпеки та споживчої політики.

План практичного заняття:

1. Характеристика, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі (COT), організації економічного співробітництва і розвитку (OECD), Організації ООН з питань

продовольства та сільського господарства (FAO), Організація ООН з промислового розвитку (UNIDO), організація ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКАД), програма розвитку ООН (UNDP) та ін.

2. Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання:

2.1. *Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації*: міжнародна організація із стандартизації (ISO), Європейський комітет із стандартизації (CEN), Європейський комітет із стандартизації в галузі електротехніки та електроніки (CENELEC), Міжнародна електротехнічна комісія (IEC/CEI). Діяльність Європейського союзу в галузі стандартизації.

2.2. *Міжнародні та регіональні організації з метрології*: Міжнародне бюро мір і ваги (BIPM), Міжнародна організація законодавчої метрології (OIML), Міжнародна конфедерація з вимірювань (IMECO), Всесвітня метеорологічна організація (WMO).

2.3. *Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації*: Європейський комітет ISO з оцінки відповідності (CASCO), система з сертифікації виробів електронної техніки (IECQ), Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій (ILAC).

3. *Міжнародні та регіональні організації в галузі якості, безпеки та споживчої політики*: міжнародна організація споживачів (Consumer International - CI), Комітет з захисту інтересів споживачів (COPOLCO), Європейська організація з якості (EOQ), Організація ООН з питань продовольства та сільського господарства (FAO), Міжнародний альянс ХАССП (США), Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг (ICRT).

Методи навчання:

Методи контролю

практичні методи: вправи, робота з навчально-методичною літературою: конспектування; тезування, анотування;

Інноваційні методи навчання

комп'ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій.

Питання для контролю

1. Характеристика, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі.
2. Завдання, напрями, принципи діяльності Світової організації торгівлі.
3. Організації економічного співробітництва і розвитку
4. Організація ООН з питань продовольства та сільського господарства
5. Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку
6. Організація ООН з торгівлі та розвитку
7. Програма розвитку ООН
8. Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання
9. Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації: Міжнародна організація по стандартизації ISO; Європейський Комітет по Стандартизації; Європейський комітет із стандартизації в галузі електротехніки та електроніки; Міжнародна електротехнічна комісія; Діяльність Європейського союзу в галузі стандартизації.
10. Міжнародні та регіональні організації з метрології: Міжнародне бюро мір і ваг; Міжнародна організація законодавчої метрології; Міжнародна конфедерація з вимірювань; Всесвітня метеорологічна організація.
11. Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації: Європейський комітет ISO з оцінки відповідності; Система з сертифікації виробів електронної техніки; Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій.
12. Міжнародні та регіональні організації в галузі якості, безпеки та споживчої політики: Міжнародна організація споживачів; Комітет з захисту інтересів споживачів; Європейська організація з якості; Україна і Організація ООН з питань продовольства та сільського

господарства; Міжнародний альянс ХАССП; Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг; Європейська економічна комісія ООН.

Практичні заняття № 5,6

ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СИСТЕМ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕВНИХ КРАЇН СВІТУ

Мета заняття

- **навчальна:** ознайомитися із основними положеннями, поняттями в галузі технічного регулювання;
- **виховна:** навчити студента формально-логічному (розсудливе) і діалектичному (розумне) мисленню, вмінню прогнозувати, передбачати ситуацію, набуті впевненості у собі під час прийняття рішень, прагнути до постійного особистого зростання.

Елементи заняття:

- **організаційна частина** (привітання, перевірка підготовленості студентів до заняття, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи);
- **мотивація до діяльності** (повідомлення теми та мети);
- **перевірка знань студентів;**
- **підбиття підсумків заняття;**
- **повідомлення домашнього заняття та завдання самостійної роботи.**

Теоретичні відомості

Модель технічного регулювання, запроваджена в ЄС, є найбільш ефективною для міжнародного співробітництва. Фундаментом створення та функціонування єдиного світового ринку є вільне переміщення товарів. Наявність в міжнародній торгівлі технічних бар'єрів створює перешкоди як для виходу української продукції на європейські та міжнародні ринки, так і для доступу вітчизняних споживачів до якісних закордонних продуктів. Механізми ліквідації технічних бар'єрів в торгівлі базуються на взаємному визнанні результатів оцінки відповідності, що може бути забезпечено тільки в результаті технічної гармонізації.

Така гармонізація досягається наявністю в країні сучасної системи технічного регулювання, яка б відповідала загальновизнаним міжнародним нормам та правилам, насамперед, Світової організації торгівлі та міжнародних організацій з стандартизації - ISO, ІЕС, ІТУ³. Основними складовими системи технічного регулювання є стандартизація; оцінка відповідності (сертифікація товарів, робіт, послуг), метрологія, акредитація органів з оцінки відповідності та випробувальних і калібрувальних лабораторій.

Встановлюючи правила та порядок застосування елементів регулювання у їхньому взаємозв'язку, законодавець формує відповідну модель технічного регулювання.

Система технічного регулювання, прийнята в країнах ЄС

В Євросоюзі створена система технічного регулювання, яка у світі розглядається, як найбільш ефективна модель для міжнародного співробітництва, оскільки визначально створювалась для формування єдиного економічного простору. Цей факт відмічено у звіті Європейської економічної комісії ООН за 2003 р.

³ Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) ([англ. International Telecommunication Union, ITU](#)) — міжнародна організація, що визначає стандарти (точніше, за термінологією МСЕ — Рекомендації, [англ. Recommendations](#)) в галузі телекомунікацій та [радіо](#). Це, імовірно, найстарша з нині існуючих міжнародних організацій, вона була заснована в [Парижі](#) ще [17 травня 1865](#) року під назвою «Міжнародний телеграфний союз» ([фр. Union internationale du telegraphe](#)). В основному МСЕ займається розподілом радіочастот, міжнародною телефонною організацією та організацією радіозв'язку, стандартизацією телекомунікаційного обладнання. Зараз МСЕ офіційно є спеціалізованим агентством [ООН](#) і має штаб-квартиру в [Женеві](#) ([Швейцарія](#)) поруч з Палацом Націй (Європейське відділення ООН).

Ефективність європейського підходу у сфері технічного регулювання підтверджується наявністю угод про взаємне визнання результатів оцінки відповідності з такими країнами, як Японія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Швейцарія, Ізраїль. В країнах ЄС вільне переміщення товарів базується на основі «Нового підходу» до технічної гармонізації і стандартизації (прийнятий Радою Європи 7 травня 1985 р.) та «Глобального підходу» у сфері оцінювання відповідності (прийнятий Радою Європи 21 грудня 1989 р.). Такі підходи реалізуються через відповідні інструменти - директиви ЄС, які також затверджуються Радою Європи.

Основні принципи «Нового підходу» зводяться до наступного:

- в директивах на продукцію задають обов'язкові для виконання загальні (суттєві) вимоги безпеки;
- задачі встановлення конкретних характеристик покладається на європейські стандарти, які є добровільними для застосування;
- продукція, яка виготовлена згідно з вимогами гармонізованих з директивою ЄС європейських стандартів розглядається як відповідна суттєвим вимогам директиви (принцип презумпції відповідності);
- продукція може бути розміщена на ринку ЄС тільки після процедури оцінки відповідності;
- нагляд за ринком забезпечують державні органи.

«Глобальний підхід» передбачає застосування модулів для різних стадій процедур оцінювання відповідності, встановлення єдиних критеріїв їх використання та призначення спеціальних органів, що виконують ці процедури. Модульний підхід дозволяє формувати безліч сполучень модулів і, таким чином, збільшити кількість схем підтвердження відповідності, з яких можливо вибрати схему, адекватну рівню можливого ризику заподіяння шкоди конкретною продукцією.

Аналіз іноземного досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики

Австрія *Законодавство* у сфері технічного регулювання базується на директивах Нового та Глобального підходів, впроваджених у національне законодавство.

Нормативна база. Усі стандарти CEN і CENELEC впроваджено як національні.

Інфраструктура. Загальну координацію робіт здійснює Міністерство економіки. У сфері стандартизації діє Інститут стандартів, який координує діяльність мережі технічних комітетів зі стандартизації, що віддзеркалює європейську структуру стандартизації.

Німеччина має досить розвинене законодавство у сфері технічного регулювання, зокрема, закони про стандартизацію, метрологію. У національне законодавство впроваджено всі європейські директиви Нового та Глобального підходів, а також вимоги всіх директив старого підходу.

Нормативна база. Усі європейські стандарти ухвалено як національні.

Крім того, існує до 20% загальної кількості суто національних, які враховують особливості розвитку німецької економіки.

У національній системі сертифікації Німеччини функціонують різні органи та організації, які відповідають за сертифікацію:

а) на урядових засадах (для проведення обов'язкової сертифікації): ZLS (урядова) — безпека праці і споживача;

BAPT (федеральна) — техніка зв'язку; ARGEBAU (урядова) — будівництво; IFBT (федеральна) — будівельні конструкції і матеріали;

б) на неурядових (незалежних) засадах: DAP — випробування, крім електротехніки та інформаційних технологій; DATech — випробування електротехнічного обладнання, точної механіки та оптики; DEKITZ — випробування в галузі інформаційних технологій; DAM — випробування металів; DASMIN — випробування нафти; DASET — випробування посудин

під тиском, трубопроводів і сталевих конструкцій; DQS, TUV CERT — оцінювання систем якості; DKD — випробування засобів вимірювань; RAL — визначення знаків сертифікації продукції.

Усього в галузі випробувань у межах різних систем сертифікації функціонує понад 400 організацій.

За даними Германського інформаційного центру ГАТТ/СОТ, Загальнонаціональна система сертифікації в країні включає декілька систем сертифікації. Потреби германської економіки на 80-90% задовольняють наступні системи, складові загальнонаціональну:

А - система сертифікації відповідності регламентам;

АІ - система сертифікації відповідності стандартам DIN;

А2 - система сертифікації VDE;

А3 - система сертифікації DVGW;

В - система сертифікації Германського інституту гарантії якості і маркування RAL;

С - система сертифікації на знак GS промислової технології;

Д - система нагляду за відповідністю будівельних конструкцій федеральним нормам;

Е - система сертифікації засобів вимірів і еталонів;

F - система сертифікації відповідності розділу 24 Германські промислові законодавства.

Система АІ охоплює усі види виробів, на які встановлені вимоги в стандартах DIN. Керує нею Германський інститут стандартизації. Система носить добровільний характер. До неї мають однаковий доступ германські і зарубіжні організації, зацікавлені в сертифікації своєї продукції. Безпосередні роботи по сертифікації в цій системі здійснює Суспільство за оцінкою відповідності DIN CERTCO, яка бере участь в декількох угодах по сертифікації у рамках ЄС і співпрацює з міжнародними організаціями. Вироби, випробувані на відповідність вимогам стандартів DIN, маркуються знаком DIN GEPRÜFT яке бере участь в декількох угодах по сертифікації у рамках ЄС і співпрацює з міжнародними організаціями. Вироби, випробувані на відповідність вимогам стандартів DIN, маркуються знаком DIN GEPRÜFT ("випробувано на відповідність вимогам DIN"), рисунку. Використання знаку супроводжується інспекційним контролем.

Система А2 - це система Союзу електротехніків (VDE), підтримувана Інститутом сертифікації і випробувань (PZI). У ній сертифікують усі види електротехнічних і електронних виробів, на які поширюються правила VDE, а іноді і стандарти DIN. З 1980 р. проводяться випробування на відповідність стандартам МЭК. Сертифікація в системі А2 може бути добровільною і обов'язковою, що залежить від наявності законів, що безпосередньо регламентують вимоги до конкретного виду товарів. VDE - учасник європейських і міжнародних багатосторонніх угод про взаємне визнання результатів випробувань і систем сертифікації, що сприяє визнанню знаків відповідності системи VDE за кордоном. Вони зареєстровані і визнані практично в усіх європейських країнах.

Сертифікація газового побутового устаткування на відповідність зарубіжним або міжнародним стандартам в системі DVGW проводиться тільки на основі угод між виробником, покупцем і органом влади Німеччини. Що усе, що поставляється на ринок Німеччини газове устаткування повинне мати знак відповідності DVGW. За сертифікованим устаткуванням проводиться інспекційний контроль з боку DVGW у формі періодичних випробувань зразків, що відбираються на заводі у виробника. Правила інспекційного контролю містяться в спеціальних приписах по сертифікації для газового і водного господарства.

Система В, що називається системою RAL, працює під керівництвом Германського інституту гарантії якості і маркування, до складу якого входить близько 150 суспільств за якістю. Кожне суспільство за якістю організовує свою діяльність стосовно одного виду продукції. Область поширення системи RAL - сільськогосподарські товари і будівельні матеріали. Попри те, що в системі проводять добровільну сертифікацію, її правила засновані на стандартах DIN. RAL - член європейських і міжнародних організацій по випробуваннях і

сертифікації і учасник угод про взаємне визнання, що сприяє визнанню сертифікатів і знаку RAL за кордоном.

Система С - це система сертифікації, яка підтверджує відповідність виробів вимогам Закону про безпеку приладів (GSG), що відмічається маркуванням знаком GS. У Німеччині діє близько 100 органів по сертифікації, які проводять випробування приладів на відповідність знаку GS. Система носить добровільний характер, але випробування проводяться на відповідність вимогам стандартів DIN, а також технічним правилам, які є загальновизнаними і внесені в спеціальний перелік.

Система D на відміну від попередніх є обов'язковою і поширюється на продукцію будівельного профілю, на яку діють законодавчі приписи і розпорядження. Як правило, це розпорядження органів управління федеральних земель. Загальне керівництво системою знаходиться у веденні Германського інституту будівельної техніки (DIBT), а основні нормативні документи системи - стандарти DIN.

Система E - система сертифікації, діюча у рамках законодавчої метрології.

В Німеччині основним федеральним органом в області метрології є Федеральний фізико-технічний інститут.

Система F займається сертифікацією парових котлів, балонів високого тиску, засобів транспортування горючих рідин, вибухозахищеного електроустаткування, підйомних пристроїв. Згідно з розпорядженням Федерального уряду встановлений строгий режим інспекційного контролю за вказаними товарами, які визначені як потенційно небезпечні: відповідність встановленим вимогам перевіряється до початку експлуатації, періодично в процесі експлуатації і відповідно до відомих правил.

У DQS акредитовані комерційні організації, які отримують завдяки цьому право на діяльність по сертифікації систем якості. Таким чином право на проведення сертифікації отримали германські суспільства по технічному нагляду TÜ в різних землях країни. З 1989 р. роботи по сертифікації систем якості регламентує TÜ CERT - організація, яка офіційно зареєстрована на європейському рівні і її діяльність заснована на стандартах ІСО серії 9000.

Роботами по акредитації в Німеччині керує Німецька рада з акредитації (DAR), яка займається акредитацією в областях, що регламентуються законодавством. У сфері, що не регламентується, ці функції виконує Головне суспільство по акредитації (TGA). Акредитація випробувальних лабораторій і органів по сертифікації проводяться відповідно до європейських стандартів EN серії 45000.

Франція Діють закони у сфері стандартизації, метрології, захисту прав споживачів. Впроваджено всі європейські директиви.

Нормативна база. Усі європейські стандарти ухвалено як національні.

Крім того, діють до 30% суто національних стандартів з урахуванням розвитку специфічних галузей економіки Франції.

Організаційна структура системи сертифікації у цій країні побудована за галузевим принципом і тісно взаємодіє з системою стандартизації, забезпечуючи не лише відповідність якості продукції і послуг вимогам стандартів, а й удосконалення нормативної бази через розроблення нових стандартів і технічних умов.

Сертифікація у Франції існує з 1939 р. Першим законом в цій області був Закон про знак відповідності національним стандартам NF, який з подальшими змінами і доповненнями діє і сьогодні. Відповідальність за сертифікацію відразу ж була покладена на Французьку асоціацію по стандартизації AFNOR (Association française de normalisation, AFNOR).

Організаційно сертифікація побудована за галузевим принципом і постійно взаємодіє з системою стандартизації в плані як відповідності вимогам національних стандартів, так і розробки нових вимог і норм.

Окрім AFNOR, сертифікацією управляють органи державного і галузевого рівня : Французький центр зовнішньої торгівлі CNCE, Центр інформації про норми і технічні регламенти (CINR), Союз електротехніків (UTE).

CNCE відповідає за сертифікацію товарів, що експортуються і імпортуються.

CINR здійснює інформаційне забезпечення національної системи сертифікації і галузей економіки, маючи в розпорядженні банк даних про більш ніж 400 тис. стандартів, про правила і системи сертифікації, процедури акредитації багатьох країн світу, міжнародних і регіональних організацій.

UTE розробляє нормативні вимоги для сертифікації електронної і електротехнічної продукції, будучи не лише уповноваженим AFNOR галузевим органом по сертифікації, але і національною організацією по стандартизації в області електроніки, електротехніки і зв'язку.

Сертифікацію систем якості у Франції проводить Французька асоціація з забезпечення якості (AFAQ), заснована в 1988 р. У AFAQ діють сертифікаційні комітети — багато секторний та шість спеціалізованих (з машинобудування, хімії і нафти, продуктів харчування і сільськогосподарських продуктів, транспорту, електротехніки, електроніки). У стадії формування перебувають комітети цивільного будівництва та консультативний. Ці органи виконують загальні керівні, координаційні та інформаційні функції, а також специфічні завдання.

Чехія Діють закони про стандартизацію, сертифікацію, оцінку відповідності та метрологію. Впроваджено всі європейські директиви.

Нормативна база. Впроваджено всі європейські стандарти. 90% чинних стандартів є ідентичними європейським і міжнародним стандартам.

Фінляндія Впроваджено всі європейські директиви. Постановами уряду визначено повноваження органів та організацій. *Нормативна база.* Близько 95% загальної кількості національних стандартів становлять європейські стандарти.

Латвія Діють закони про стандартизацію, метрологічну діяльність.

Впроваджено всі європейські директиви, більшість з яких впроваджено методом “обкладинки”. *Нормативна база.* Впроваджено європейські стандарти, більшість з яких впроваджено методом “обкладинки”.

Інфраструктура. Загальну координацію робіт здійснює Міністерство економіки. У сфері стандартизації діє Асоціація стандартизації.

У сфері сертифікації створено незалежні органи сертифікації недержавної форми власності. У сфері акредитації створено Національне агентство з акредитації. У сфері захисту прав споживачів діє Центр захисту прав споживачів. Існує Національний метрологічний центр і мережа регіональних центрів, що забезпечують єдність і достовірність вимірювань. Навчання здійснює Асоціація стандартизації.

Польща Діють закони про стандартизацію, оцінку відповідності, метрологію. Впроваджено всі європейські технічні директиви.

Нормативна база. До 90% стандартів становлять відповідні міжнародні та європейські стандарти.

Угорщина Діють закони про стандартизацію, оцінку відповідності, акредитацію. Впроваджено всі європейські директиви.

Нормативна база. 90% національних стандартів ідентичні європейським.

Інфраструктура. Загальну координацію робіт здійснює Міністерство економіки. У сфері стандартизації діє Угорський інститут стандартів. У сфері акредитації орган акредитації. Органи сертифікації незалежні. У сфері метрології існує Метрологічний центр і низка регіональних центрів. Захист прав споживачів здійснюється через мережу громадських організацій. Навчання здійснює Інститут стандартів.

Національна система сертифікації Японії. Система сертифікації продукції на відповідність національним стандартам впроваджена в Японії за рішенням уряду. Вона охоплює машинобудування, електротехніку, автомобілебудування, залізничний транспорт, суднобудування, чорну та кольорову металургію, хімічну, текстильну, целюлозно-паперову, гірничодобувну, авіаційну галузі промисловості, цивільне будівництво, архітектуру тощо.

Загальне управління роботами з сертифікації здійснюють Міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості, Міністерство транспорту і Міністерство охорони здоров'я на основі промислових законів, а методичним забезпеченням сертифікації промислової

продукції займається департамент стандартів Міністерства зовнішньої торгівлі та промисловості.

Законодавчою базою в галузі сертифікації є приблизно 10 промислових законів, національні стандарти з вимогами до продукції та послуг, нормативні документи систем сертифікації деяких видів продукції з обов'язковими вимогами до сертифікації на безпеку.

Стандарти Японського комітету промислових стандартів (JISC) охоплюють всю промислову продукцію (крім медикаментів, хімічних добрив і сільськогосподарських хімікатів), продукцію сільського та лісового господарства, а також харчові продукти і шовкову пряжу (майже 5000 стандартів JIS на продукцію, 2000 — на процеси її виготовлення).

Японські випробувальні організації мають угоди з аналогічними зарубіжними про взаємне визнання результатів випробувань (наприклад, з французькою національною випробувальною лабораторією (LNA))

В Японії діють три форми сертифікації :

- обов'язкова сертифікація, що підтверджує відповідність законодавчим вимогам;
- добровільна сертифікація на відповідність національним стандартам JIS, яку проводять органи уповноважені урядом;

Особливість обов'язкової сертифікації в Японії полягає в необхідності отримати дозвіл на серійне виробництво продукції, належній обов'язковій сертифікації, а також в тому, що товари, що експортуються, підлягають обов'язковій сертифікації. Японський комітет промислових стандартів (Japanese Industrial Standards Committee, JIS)

Добровільна сертифікація на відповідність стандарту JIS не завжди підтверджує відповідність вимогам безпеки, оскільки обов'язкові вимоги включаються в технічні регламенти. Цей вид сертифікації знаходиться у введенні Міністерства зовнішньої торгівлі і промисловості, яке організовує і координує її. Заявник повинен звертатися до міністра, що однаковою мірою відноситься і до експортерів на японський ринок, якщо з ними не укладена угода про взаємне або одностороннє визнання результатів.

Для проведення сертифікації систем якості була створена Японська асоціація по сертифікації систем якості (JAB). **Japan Accreditation Board for Conformity Assessment (JAB)**

Національна система сертифікації США. У США відсутня головна організація з сертифікації. У складі Американського національного інституту стандартів (ANSI) діє Сертифікаційний комітет, який затверджує і реєструє програми, правила сертифікації, перевіряє компетентність органів з сертифікації, в т. ч. наявність необхідного обладнання і персоналу.

Федеральні програми сертифікації забезпечують всебічні випробування продукції (наприклад, при випробуванні телевізорів перевіряють якість зображення, звуку, дотримання норм шуму і переконуються в тому, що на телеглядачів не впливає шкідливе випромінювання).

У США існує дві системи стандартизації: федеральна і добровільна. Координує діяльність федеральної стандартизації Національний інститут стандартів і технологій (NIST) — провідна організація з розроблення систем стандартизації і сертифікації, а координацією робіт зі стандартизації на добровільній основі займається ANSI Комітет із сертифікації ANSI, який розробляє та реалізує програми сертифікації, зокрема спеціальну програму щодо затвердження систем сертифікації продукції та послуг.

Сертифікаційними випробуваннями продукції в США займаються майже 2000 лабораторій. До першої групи входять лабораторії загальнонаціонального значення: Національної асоціації виробників електрообладнання (NEMA), Американської асоціації газу (AGA), Національної асоціації із захисту від пожеж (NFPA), Управління з безпеки харчових продуктів і медикаментів (FDA), Федерального агентства з охорони праці і здоров'я на виробництві (OSHA) тощо.

Окрім затверджених урядом, в США є програми сертифікації, які організовуються в приватному секторі. Їх послугами користуються не лише фірми США, але і експортери з інших країн.

Нормативною базою сертифікації є стандарти, які розробляються:

ASTM - американським товариством з випробування матеріалів - широкого діапазону споживацьких товарів;

NEMA - національною асоціацією виробників електроустаткування - для електротехнічних товарів і устаткування;

CPSC- Комісією з безпеки товарів широкого споживання - для товарів широкого споживання;

EPA - федеральним агентством з захисту навколишнього середовища - для сертифікації різних виробництв, двигунів внутрішнього згорання, наземного, водного і повітряного транспорту і т.п.;

асоціації по захисту від пожеж, Управління по безпеці харчових продуктів і медикаментів та ін.

В США немає єдиної системи акредитації випробувальних лабораторій, їх діє близько 100. Найбільш авторитетними вважаються система Американської асоціації по акредитації лабораторій (AALA-American Association for Laboratory Accreditation-A2LA) і Національна добровільна програма акредитації лабораторій (National Voluntary Laboratory Accreditation Program -NVLAP). AALA проводить акредитацію лабораторій, які випробовують оптику і фотометрію, проводять такі види випробувань, як акустичні, вібраційні, біологічні, хімічні, теплові, механічні, електричні і не руйнуючі.

NATA (The National Association of Testing Authorities, Australia) - акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю, яке на 50% фінансується урядом і субсидується дотаціями акредитованих лабораторій. На чолі асоціації стоїть Рада, до складу якої включаються представники федерального уряду і урядів штатів, промисловості, профспілок і Асоціації по стандартизації. Рада призначає консультативні комітети, які розробляють рекомендації для конкретних лабораторій. Акредитація в Австралії надається на необмежений термін, а співробітники лабораторії через кожні два роки проходять переатестацію.

Узагальнюючи національний досвід країн Європи, можна зробити такі висновки:

1. **Законодавство** у сфері технічного регулювання базується на європейських директивах Нового та Глобального підходів. Воно доповнюється так званою тріадою директив щодо відповідальності за дефектну продукцію, загальну безпеку продукції та модульний підхід до оцінки відповідності та маркування знаком СЕ. Існує багато директив так званого старого підходу до окремих видів продукції. Діють спеціальні закони або урядові рішення про стандартизацію та сертифікацію, метрологію, контроль на ринку, акредитацію. Окремими законами й актами регулюється безпека харчової продукції та захист прав споживачів.

2. **Нормативна база** кожної з країн ЄС включає всі європейські стандарти (нині їх близько 18 000), ухвалені європейськими організаціями зі стандартизації CEN і CENELEC. Кожна країна приймає їх як національні. Незначну кількість становлять суто національні стандарти (від 2 до 30% загальної кількості), які відображають специфіку економіки окремої країни. Стандарти є добровільними до застосування. Частина стандартів слугує доказовою базою відповідності вимогам європейських директив. Ці стандарти розробляються CEN і CENELEC за спеціальним мандатом Єврокомісії.

3. **Інфраструктура.** У більшості країн ЄС функції стандартизації, сертифікації, метрології, ринкового нагляду, акредитації, захисту прав споживачів розмежовано. Існують окремі інститути зі стандартизації. Зазвичай це асоціації, незалежні органи зі сертифікації, державні установи з метрології, розвинені калібрувальні недержавні служби, державні або недержавні служби з акредитації. Ринковий нагляд здійснюють відповідні інспекції за галузями економіки або інспекція нагляду за безпекою промислових товарів та окремо інспекція нагляду за безпекою харчової продукції. В окремих країнах існують державні

органи захисту прав споживачів, а в низці країн цим питанням займаються незалежні громадські організації.

4. **Практика функціонування ЄС** що три роки робить огляд реалізації Нового і Глобального підходів через широке опитування представників промисловості, науки, громадськості, споживачів і видає так звану зелену книгу у сфері технічного регулювання і відповідної європейської практики.

Останній розгляд засвідчив, що запропоновані підходи виявилися корисними для розвитку промисловості, торгівлі, забезпечення високого рівня захисту прав споживачів. Саме тому узагальнену європейську модель системи технічного регулювання можна взяти за основу в процесі реформування відповідної сфери в Україні. Підсумовуючи, можна запропонувати для розгляду й обговорення громадськості способи вирішення наявних проблем у сфері технічного регулювання та споживчої політики (див. Розділ “Можливі варіанти подальших дій у реформуванні системи технічного регулювання та споживчої політики”).

Вказівки щодо проведення занять

Щоб краще розуміти основи системи технічного регулювання в країнах ЄС - необхідно ознайомитися з правилами системи, принципами створення єдиного ринку. Обов'язково треба звернути увагу на особливості технічного регулювання країн СНД, Азії, США, Канади і т.д.. Важливо розібратися з характеристиками національних органів у сфері технічного регулювання певних країн світу.

План практичного заняття:

1. Аналіз іноземного досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики
2. Система технічного регулювання в країнах ЄС - правила системи, принцип створення єдиного ринку.
3. Особливості технічного регулювання країн.
4. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн світу.
5. Правила системи технічного регулювання в країнах ЄС.
6. Принцип створення єдиного ринку.
7. Особливості технічного регулювання країн Фінляндії; Латвії.
8. Особливості технічного регулювання країн Польщі; Угорщини; Японії; США.

Методи навчання:

Методи контролю

практичні методи: вправи, робота з навчально-методичною літературою: конспектування; тезування, анотування;

Інноваційні методи навчання

комп'ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій.

Питання для контролю

1. Система технічного регулювання в країнах ЄС - правила системи, принцип створення єдиного ринку
2. Аналіз досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики країн: Австрії; Німеччини; Франції; Чехії; Фінляндії; Латвії; Польщі; Угорщини; Японії; США.
3. Від чого залежить статус національних систем сертифікації?
4. Як здійснюється акредитація випробувальних лабораторій США?
5. Які категорії програм сертифікації діють у США?
6. Охарактеризуйте форми оцінки відповідності, які діють у Франції; обов'язкову та добровільну сертифікацію у Франції, її відмінності.
7. Для яких видів сертифікованих товарів застосовують NF у Франції?

8. Які системи сертифікації входять до загальнонаціональної системи сертифікації в Німеччині?
9. У чому полягають особливості сертифікації систем якості в Німеччині?
10. Які форми сертифікації діють в Японії?
11. Схарактеризуйте особливості сертифікації товарів, які поставляються в Японію.
12. Особливості технічного регулювання країн Азії
13. Особливості технічного регулювання країн Америки
14. Особливості технічного регулювання Канади.
16. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн СНД
17. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн Азії
18. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн Америки та Канада.

Практичне заняття № 7,8

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Мета заняття

- **навчальна:** ознайомитися із основними положеннями, поняттями в галузі технічного регулювання;
- **виховна:** навчити студента формально-логічному (розсудливе) і діалектичному (розумне) мисленню, вмінню прогнозувати, передбачати ситуацію, набуті впевненості у собі під час прийняття рішень, прагнути до постійного особистого зростання.

Елементи заняття:

- **організаційна частина** (привітання, перевірка підготовленості студентів до заняття, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи);
- **мотивація до діяльності** (повідомлення теми та мети);
- **перевірка знань студентів;**
- **підбиття підсумків заняття;**
- **повідомлення домашнього заняття та завдання самостійної роботи.**

Теоретичні відомості

Підходи ЄС до питань технічного регулювання

Європейський Союз не залишився поза розвитком тенденції спрощення торгівлі у межах своєї території. Загалом досить очевидно, що зусилля ЄС, спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з технічним регулюванням, здійснювалися згодом після прийняття відповідних міжнародних угод, зокрема Угоди про технічні бар'єри в торгівлі. Так, після схвалення цієї угоди у 1979 році, Європейська Рада видала Резолюцію від 7 травня 1985 року про новий підхід до технічної гармонізації та стандартів.

У 1990 році Європейська Рада прийняла рішення про запровадження так званого модульного підходу до процедур оцінки відповідності. Це рішення було пізніше замінене Рішенням 93/465/ЄЕС, яким було конкретизовано та узагальнено модулі оцінки відповідності та їхні комбінації, що використовуються у Директивах “Нового підходу”. Модулями передбачено активне використання стандартів серії ISO 9000, чийми європейськими відповідниками є стандарти серії EN 29000, використання яких встановлювалося як один із основоположних принципів у згаданих вище резолюції Європейської Ради про глобальний підхід до оцінки відповідності.

У той же час було докладено зусиль, спрямованих на гармонізацію процедур розробки стандартів. Наслідком цього стало прийняття Директив 83/189/ЄЕС і 98/34/ЄС, якими було встановлено вимоги до процесу розробки стандартів, що мало сприяти усуненню технічних

бар'єрів в торгівлі на території Європейського Союзу. Процедури, що вимагаються цими Директивами, передбачають прозору та узгоджену розробку національних стандартів, що досягається за допомогою спеціального резервного періоду, протягом якого усі зацікавлені сторони на території Європейського Союзу можуть подати свої коментарі та пропозиції щодо проекту національного стандарту. Така процедура також забезпечує належне інформування усіх зацікавлених сторін щодо майбутніх змін у технічних специфікаціях, які застосовуються до різних видів відповідної продукції.

Відповідно до вимоги до державних органів у повній мірі зберігати свою відповідальність за захист безпеки (або інших встановлених вимог) на їхніх територіях, Європейська Комісія прийняла Директиву 92/59/ЕЕС, яку пізніше замінила Директива 2001/95/ЕС про загальну безпеку продукції. Ця Директива визначила повноваження компетентних органів, що здійснюють ринковий нагляд з метою перевірки безпеки продукції, а також встановила критерії такої перевірки. Директивою також було передбачено систему швидкого обміну інформацією про небезпечну продукцію (система RAPEX).

Адміністративні повноваження компетентних органів щодо ринкового нагляду для виявлення небезпечної продукції були доповнені механізмом цивільної відповідальності виробника за введення в обіг дефектної продукції. Відповідні положення були викладені у Директиві 85/374/ЕЕС від 25 липня 1985 року про наближення законів, нормативних актів і адміністративних положень держав-членів ЄС щодо відповідальності за дефектну продукцію.

Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі

Після закінчення Другої світової війни у світі під егідою ООН почалися переговори про створення Міжнародної торговельної організації (МТО). У ході Конференції ООН у 1948 р. була прийнята Гаванська хартія, якою затверджувався Статут МТО. Однак Гаванська хартія так і не набрала чинності, оскільки парламенти деяких країн, у тому числі США, відмовилися ратифікувати Угоду про Статут МТО.

Останнім раундом багатосторонніх торговельних переговорів у рамках комплексу міжнародних угод ГАТТ був восьмий **Уругвайський раунд**, що почався у вересні 1986 р. у Пунта-дель-Есте (Уругвай). Найбільш складним на сесіях Уругвайського раунду переговорів залишалося питання допуску на ринки сільськогосподарської продукції.

У квітні 1994 року більшість учасників переговорного процесу (123 учасників з 125), у **Марракеші** (Марокко) підписали Заключний акт Уругвайського раунду торговельних переговорів і Марракеську декларацію, якою засновувалася Світова організація торгівлі. Переговори в рамках ГАТТ 1947 року були завершені. ГАТТ 1994 року як угода про торгівлю товарами є однією з основних угод в рамках СОТ. Її доповнюють «Генеральна угода з торгівлі послугами» (англ. «*General Agreement on Trade in Services*» — «GATS») та «Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (англ. «*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*» — «TRIPS»).

У 1970–1990-х роках міжнародною спільнотою з метою поліпшення якості вимірювання та розроблення нового підходу до оцінки якості вимірювання було розроблено «Настанову з подання невизначеності вимірювання» та інші міжнародні угоди та нормативні документи (у тому числі міжнародні стандарти ISO/IEC 17025:1999 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій»; ISO/IEC 17025:2005 (Друга редакція 2005-05-15) «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій»). В них було вміщено єдині у міжнародній практиці правила подання невизначеностей вимірювань та їх підсумовування, стандартизації, калібрування засобів вимірювальної техніки, акредитації метрологічних служб, вимірювальних лабораторій тощо.

Роль, переваги та недоліки директив Нового і Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції

Новий підхід доповнюється Глобальним підходом до оцінки відповідності. Основна мета Глобального підходу полягає в тому, що він вводить гармонізовані процедури оцінки відповідності в директиви Нового підходу.

В Україні згідно з Програмою Інтеграції України до ЄС, схваленою Указом Президента України від 14 09 2000 № 1072/2000, встановлення вимог щодо безпечності продукції (послуг) та безпеки праці, а також забезпечення їх виконання має вирішуватися відповідно до правил та принципів європейського законодавства.

Згідно зі статтею 6 Закону України "Про підтвердження відповідності" технічні регламенти мають затверджуватися Кабміном України, який, у свою чергу, постановою від 26 12 03 № 2022 делегував свої повноваження щодо затвердження цих нормативно-правових актів Держспоживінспекції України.

Відповідно до постанови Кабміну України від 100401 №345 силами технічних комітетів стандартизації, наукових організацій, випробувальних та експертно-технічних центрів розроблено 11 національних технічних регламентів з підтвердження відповідності, які базуються на директивах Нового та Глобального підходів.

Кабміном України прийнято постанову від 07 11 03 № 1585 про затвердження Технічного регламенту з підтвердження відповідності "Про модулі оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності"

Нині в Україні діє понад 1700 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими. Протягом останніх років здебільшого забезпечувалося прийняття гармонізованих стандартів за міжнародними правилами з Ідентичним та модифікованим ступенем відповідності.

У країнах Європейської Співдружності (ЄС) завдання сертифікації в законодавчо регульованій сфері такі самі, як і в Україні. Відмінність полягає лише в порядку здійснення сертифікації: випробування і наступна оцінка продукції здійснюються на відповідність гармонізованим для країн ЄС вимогам Директив (законодавчих актів) з безпеки. Перелік видів цієї продукції закріплений в європейських Директивах «нового підходу» (рисунок) і є обов'язковим для країн, що входять до ЄС. Комісія ЄС прийняла рішення стосовно системи оцінки відповідності для різноманітних сімей (груп) продукції.

Гармонізовані стандарти (ISO/IEC та інші), на які є посилання у директивах, — лише можливий спосіб забезпечення відповідності продукції, виробники не зобов'язані їх використовувати хоча більшість із них обирає цей шлях. Продукція, вироблена на базі цих стандартів, має презумпцію відповідності, але при цьому виробники завжди мають змогу скористатись іншим підходом для доведення відповідності.

Директиви «нового підходу» встановлюють єдину систему маркування, відому як «маркування знаком «СЕ».

Добровільну сертифікацію мають право проводити підприємства, організації, інші юридичні особи, що взяли на себе функції органу з добровільної сертифікації, а також органи, що акредитовані в державній системі сертифікації.

Сертифікація в законодавчо нерегульованій сфері проводиться на добровільних засадах у порядку, визначеному договором між замовником (виробником, постачальником) та органом із сертифікації в системах добровільної сертифікації. Допускається проведення добровільної сертифікації в системах обов'язкової сертифікації органами з обов'язкової сертифікації. Нормативний документ, на відповідність якому проводяться випробування при добровільній сертифікації, вибирається заявником. Заявником може бути виробник, постачальник, продавець, споживач продукції.

На відміну від обов'язкової сертифікації, об'єкти якої і підтвердження їх відповідності пов'язані з законодавством, добровільна сертифікація стосується видів продукції (процесів, робіт, послуг), що не увійшли до обов'язкового переліку і визначаються замовником.

Згідно з Концепцією розвитку технічного регулювання та споживчої політики безпосереднє впровадження в дію технічних регламентів, прийнятих на основі європейських директив нового та глобального підходів, розпочалось у 2007 р. Зокрема тоді впроваджено три технічні регламенти, у 2008 р. - вісім, у 2009 – чотири, а у 2010 р. – ще п'ять технічних регламентів. Рівень відповідності української законодавчої бази до європейської має становити не менше ніж 90 % від загальної кількості діючих актів *acquis* у сфері технічного регулювання на основі директив нового та глобального підходів.

Упровадження норм директив “старого” підходу повинно здійснюватися відповідно до так званої “Рожевої книги”, розробленої Директоратом з питань підприємництва і промисловості Європейської комісії. Ця книга є настановою щодо адаптації технічного законодавства в галузі норм і стандартів до вимог ЄС для країн, що хочуть набути членства в ЄС.

Технічні бар'єри в торгівлі. Загальні принципи вільного руху товарів в країнах ЄС **Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі. Угода про технічні бар'єри в торгівлі СОТ**

Угода СОТ «Про технічні бар'єри в торгівлі» (ТБТ) Угода про ТБТ бере до уваги існування законних розбіжностей між країнами. Преамбула до Угоди заявляє, що «жодна країна не повинна бути обмежена у застосуванні заходів, які гарантують якість її імпорту, захист життя і здоров'я людини, тварин і рослин, стан навколишнього середовища або усувають обман споживача на рівні, який країна вважає прийнятним». Проте технічні інструкції "не повинні бути підготовлені, прийняті або застосовані з метою, що приводить до перешкод у торгівлі, які не є необхідними». Якщо обставини, які змусили країну ввести технічне регулювання, більше не існують або політичні цілі можуть бути досягнуті альтернативними шляхами, таке регулювання не повинно зберігатися. Зобов'язання уникати непотрібних перешкод в торгівлі застосовується також до процедур оцінки відповідності.

Стандарти також відіграють важливу роль в міжнародній маркетинговій діяльності, оскільки надають споживачу чітку і зрозумілу інформацію про товар. Іноземний покупець, який знає той чи інший стандарт за яким вироблена продукція, отримує повну інформацію щодо характеристик, параметрів, умов виробництва і якості. Можна сказати, що стандарти допомагають зменшити вагання покупців стосовно специфіки і якості товарів, що експортуються або імпортуються.

Угода про технічні бар'єри в торгівлі визначає процедуру оцінки відповідності як будь-яку процедуру, яка “прямо чи непрямо використовується для визначення того, чи виконуються відповідні вимоги щодо технічних регламентів чи стандартів”.

В міжнародній практиці існує два методи, за допомогою яких визначається відповідність імпортного товару національним технічним регламентам та стандартам: надання продукції уповноваженим компетентним установам або лабораторіям для проведення аналізу відповідності безпеці здоров'ю людини або тварини та навколишньому середовищу; надання зразків продукції, матеріалів або компонентів, що використовуються при її виробництві третій незалежній стороні для проведення сертифікації відповідності стандартам.

Оцінка відповідності стандартам за допомогою третьої сторони набуває трьох форм: тестування продукції; сертифікація продукції; оцінка систем управління якістю виробництва.

Перша форма оцінки відповідності – це тестування продукції, яке зазвичай проводиться незалежними лабораторіями. Міжнародна Організація з Стандартизації (ISO) визначає поняття “тест” в контексті оцінки відповідності, як технічну операцію, яка складається з визначення відповідності національним стандартам однієї або більше характеристик продукції, процесу або послуг згідно до встановленої процедури. Матеріали, частини і готова

продукція можуть бути перевірені за своїми фізичними параметрами, такими як потужність, довговічність, фізичні розміри, акустичні властивості, хімічний склад, присутність токсичних домішок і багато інших.

Другою формою оцінки відповідності продукції стандартам третьою стороною є сертифікація. Міжнародна організація з стандартизації визначає сертифікацію, як процедуру, за якою третя сторона письмово надає підтвердження, що продукція, процес виробництва, або послуга відповідає специфічним вимогам.

Серед інститутів, які розробляють міжнародну систему оцінки відповідності, слід виділити: Міжнародну організацію з Стандартизації (ISO); Міжнародну електротехнічну комісію (IEC); Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU); Комісія “Кодекс аліментаріус”. Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) та Всесвітньої організації охорони здоров’я (WHO).

Прикладом застосування міжнародних стандартів в якості національних може слугувати Австралійська національна організація з стандартизації (The Standards Australia - TSA), яка проводить таку політику вже понад 20 років. TSA розрізняє дві категорії міжнародних стандартів: власне міжнародні стандарти (ISO, IEC, ITU) та міжнародні стандарти de-facto, тобто будь-які національні або регіональні стандарти, що широко використовуються в міжнародній торгівлі. TSA, зокрема, вважає, що стандарти міжнародних організацій нерідко є результатом компромісів, неприйнятих з точки зору передових країн, які орієнтуються на кращі світові досягнення.

Політика TSA полягає в безпосередньому застосуванні міжнародних стандартів, а в їх прийнятті в якості національних документів з стандартизації. Такий підхід називається “прямим прийняттям тексту стандарту” (Direct Text Adoption - DTA). DTA гарантує користувачам стандартів, що TSA проаналізувала відповідний міжнародний стандарт і дійшла висновку, що він буде сприяти економічній ефективності і безпеці, а також застосовується торговельними партнерами Австралії та не закріплює застарілі технології, технічні рішення і процеси та, крім того, містить необхідні з точки зору національних інтересів доповнення. Також DTA дає можливість потенційним користувачам одержувати національні стандарти за цінами нижчими, ніж ціни на міжнародні стандарти, а це сприяє більш широкому використанню стандартів в інтересах розвитку австралійської економіки, а також залученню більшої кількості користувачів стандартами до співробітництва з TSA.

Правила Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ) відрізняється від Угоди про Технічні бар’єри торгівлі в чотирьох аспектах:

Перший пов’язаний з важливістю наукового підтвердження в формуванні положень. В випадку санітарних та фітосанітарних заходів, необхідність ґрунтувати їх на науковому підґрунті є очевидною. Згідно Угоди заходи повинні бути “ ґрунтовані на наукових принципах ” і не повинні запроваджуватись без вагомого наукового підтвердження. Угода про Технічні бар’єри в торгівлі, з іншого боку, визначає, що використання наукового підтвердження буде залежати від цілей, заради яких технічні положення прийняті. Загалом заходи з метою захисту здоров’я і безпеки людини повинні мати наукове обґрунтування, однак коли метою певного регламенту є захист проти не добросовісної діяльності, або він прийнятий з причини загрози національній безпеці, то наукове обґрунтування відходить на другий план.

По-друге, Угода про Технічні бар’єри в торгівлі вимагає, щоб технічні регламенти використовувались у відповідності з принципами найбільшого сприяння імпорту та національного режиму. Санітарні і фіто санітарні норми, націлені на запобігання проникненню захворювань тваринного, рослинного походження на територію країни, можуть бути більш або менш вибагливими залежно від рівня (поширеності) окремої хвороби на території країни або регіону. Таким чином, Угода СФЗ вимагає від країни переконатись, що їх санітарні і фіто санітарні заходи пристосовані до санітарних і фіто санітарних характеристик регіону – будь-то країна, частина країни, всі або декілька країн – з яких продукція походить і в якій продукція постачається. Однак необхідно підкреслити, що гнучкість у відхиленні від принципу найбільшого сприяння дозволяється тільки для

санітарних/ фіто санітарних заходів, які націлені на запобігання проникнення хвороб рослинного або тваринного характеру в країну.

По-третє, Угоди відрізняються у відношенні умов, за якими для країни стає можливим відхилення від міжнародних стандартів. Багато з цих розбіжностей виникає з причин цілей для яких технічні регламенти і санітарні/ фіто санітарні заходи приймаються. Угода (ТБТ), наприклад, визначає умови за якими країни можуть відхилитись від міжнародних стандартів: там, де міжнародні стандарти існують, країна може прийняти національний стандарт, який відрізняється або є вищим ніж міжнародний стандарт, якщо це вважається за необхідне, для кліматичних, географічних факторів, або технологічних проблем. Угода СПЗ, з іншого боку, надає країні необмежене право запровадження санітарних /фіто санітарних заходів, що призводить до вищого рівня захисту ніж це було б досягнуто за рахунок заходів, оснований на відповідних міжнародних стандартах, рекомендаціях якщо на це є відповідне обґрунтування і країна на основі оцінки ризику визначає, що вищий рівень санітарного /фіто санітарного захисту буде необхідним.

По-четверте, Угода про СФЗ дозволяє країнам приймати санітарні /фіто санітарні заходи, коли існує неминучий ризик розповсюдження хвороби, хоча наукове обґрунтування є недостатнім.

Угода про застосування санітарних та фіто санітарних заходів

Застосування санітарних і фіто санітарних заходів у майбутній угоді ЗВТ+ з ЄС

«Зона вільної торгівлі з ЄС: плюси та мінуси для розвитку українського бізнесу».

Верховна Рада України, 22.11.2010

Методи усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі

СОТ розробила дві угоди для мінімізації нетарифних бар'єрів у торгівлі:

- Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ), 1978р., Токійський Раунд;
- Угода СОТ про санітарні та фіто санітарні заходи (СФС), 1994р. Уругвайський Раунд.

На даний час обидві стосуються продукції АПК.

Предмет угоди: санітарні та фіто санітарні заходи

Санітарний або фіто санітарний захід – будь-який захід, що проводиться:

- для захисту життя або здоров'я тварин чи рослин на території Члена СОТ від ризиків, що виникають у результаті проникнення, укорінення чи поширення шкідників, хвороб, організмів, які є носіями хвороб, а також хвороботворних організмів;
- для захисту життя або здоров'я тварин чи рослин на території Члена СОТ від ризиків, що виникають від добавок, забруднюючих речовин, токсинів або хвороботворних організмів, які містяться у продуктах харчування, напоях чи кормах;
- для захисту життя або здоров'я людини на території Члена СОТ від ризиків, що виникають у результаті хвороб, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією, що виробляється з них, або в результаті проникнення, укорінення чи поширення шкідників;
- для уникнення чи обмеження іншої шкоди на території Члена СОТ, що завдається в результаті проникнення, укорінення або поширення шкідників.

Міжнародні угоди, укладені в рамках СОТ, акцентують увагу на важливості стандартів Codex Alimentarius. Відповідно до правил СОТ, якщо є відповідний стандарт Codex Alimentarius, який регламентує питання безпеки харчових продуктів, стандарт Міжнародного епізоотичного бюро (ОІЕ), який регламентує питання здоров'я тварин, або стандарт Міжнародної конвенції про захист рослин (ІРРС), який встановлює фіто санітарні заходи, їх слід використовувати в якості еталонів.

Codex Alimentarius, об'єднана комісія FAO і ВООЗ

Комісія Codex Alimentarius була створена FAO (Організацією ООН з питань продовольства і сільського господарства) і ВООЗ (Всесвітньою організацією охорони здоров'я) в 1962 р. і фінансується ними. Її скорочена назва - Codex, або САС.

Об'єднаний комітет експертів FAO/ВООЗ з харчових добавок (JECFA) досліджував більше 700 хімікатів і 25 забруднювачів. JECFA встановлює кількість добавок, що може надходити в організм щодня протягом усього життя людини без суттєвого ризику. Члени JECFA відібрані з наукового співтовариства.

Інша група вчених (Об'єднана зустріч FAO/ВООЗ по залишках пестицидів) дає рекомендації по залишках пестицидів.

Спільна комісія FAO/ВООЗ з мікробіологічної оцінки ризику (JEMRA) проводить покрокову наукову оцінку несприятливих впливів на здоров'я харчових отруєнь. Найбільш відома система аналізу ризиків ХАССП, розроблена цією комісією.

Система обміну інформацією Codex, яка застосовується у випадках критичного становища з харчовими продуктами, *включає*:

- 1) Ідентифікацію ризику по відношенню до певного харчового продукту.
- 2) Організацію пунктів обміну інформацією.
- 3) Передачу інформації в FAO, ВООЗ та інші міжнародні організації.

Codex Alimentarius також розробляє зведення правил, які рекомендуються урядам в якості керівництва. Мова йде про зводах правил перевірки тварин до і після забою, склепіннях гігієнічних правил, склепіннях правил для цілого ряду свіжих і консервованих продуктів, зберігання швидкозаморожених продуктів і натуральних мінеральних вод. Через один зі своїх комітетів Комісія Codex Alimentarius надає послуги з інспекції та сертифікації імпортованих харчових продуктів.

Робота Комісії Codex Alimentarius має більш глибокі наслідки, ніж просто подолання торговельних бар'єрів. Комісія заохочує країни застосовувати етичні методи. Кодекс етики міжнародної торгівлі продовольчими товарами звертається до торгуючим сторін із закликом припинити постачати низькоякісне або небезпечне продовольство на міжнародні ринки.

Основні принципи Угоди СОТ про застосування санітарних та фіто санітарних заходів (СФС)

Основні принципи Угоди наступні:

1. *Гармонізація* Угода про СФС заохочує уряду встановлювати національні СФС заходи, сумісні з міжнародними стандартами, керівними принципами та рекомендаціями. Міжнародні стандарти розробляють:

- у галузі безпеки харчових продуктів - об'єднана Комісія FAO / ВООЗ - Codex Alimentarius;

- в області здоров'я тварин - Міжнародне бюро епізоотії;

- в області охорони здоров'я рослин - Міжнародна Конвенція по захисту рослин.

Одна з проблем полягає в тому, що міжнародні стандарти є часто настільки суворими, що багатьом країнам важко застосувати їх на національному рівні. Угода дозволяє країнам використовувати власні стандарти і різні методи інспекції продуктів. Члени Угоди можуть також запроваджувати заходи, що відповідають більш високим стандартам, ніж міжнародні. У цьому випадку країну можна попросити надати наукове виправдання того, що відповідний міжнародний стандарт не дасть прийняттого рівня захисту. Уряд однієї країни може поставити під сумнів заходи іншої країни.

2. *Недискримінація та національний режим* Через відмінності в кліматі, різної поширеності шкідників і хвороб, різних умов безпеки їжі не завжди коректно застосовувати ті ж самі санітарні та фіто санітарні вимоги до товарів, що прибувають з різних країн. Тому СФС заходи іноді змінюються в залежності від країни походження товарів. Це взято до уваги в Угоді. Держави повинні також визнати вільні від хвороб області, які не можуть відповідати політичним кордонів, і адаптувати свої вимоги до товарів з цих областей.

3. *Еквівалентність* Угода не вимагає віддавати пріоритету торгівлі безпечними товарами. Як тільки країна зупинилася на прийнятному рівні ризику, є безліч альтернативних заходів, які можуть використовуватися, щоб досягти цього захисту (обробка, карантин або строгий огляд). Наприклад, хоча можна заборонити ввезення екзотичного шкідника, обробка товарів також може зменшити ризик і з'явиться меншим обмеженням торгівлі.

4. *Оцінка ризику* Країни повинні встановити СФС заходів на основі оцінки фактичних ризиків. Угода, зокрема, роз'яснює, які фактори повинні бути прийняті до уваги при оцінці ризику. Уряди повинні бути послідовні у рішеннях про те, що є безпечним продуктом, здоровим рослиною або твариною. Обмеження повинні застосовуватися тільки в необхідній мірі. Ці обмеження не повинні довільно або невинувато вносити відмінності між країнами, де переважають ідентичні умови. Угода СФС дозволяє вживати запобіжних заходів, негайних заходів у надзвичайних ситуаціях. Відомо багато прикладів, коли на основі наукового свідчення були заборонені виробництво, продаж і імпорт продуктів. Угода СФС не впливає на право країн накладати заборони при цих умовах.

5. *Прозорість* Уряди повинні повідомити інші країни про введення або перегляд якогось СФС вимоги, яке впливає на торгівлю, а також створити інформаційні центри, через які можна було б дізнатися про нові або існуючі заходи. Вони також повинні дозволити провести розслідування того, як на території країни застосовуються вимоги до безпеки харчових продуктів, здоров'я тварин і рослин.

Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів

Угода про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію (*Угода АСАА* - Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products) — майбутня угода, яка, на думку Держспоживінспекції між Україною і ЄС в рамках розпочатого у лютому 2008 року переговорного процесу щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Інтегральною складовою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС будуть положення Угоди про зону вільної торгівлі (Угода про ЗВТ). Згідно з практикою укладання подібних угод, додатком до положень Угоди про ЗВТ є Угода про взаємне визнання сертифікатів відповідності на промислову продукцію (Угода АСАА). Така угода укладається в формі Протоколу щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції (АСАА).

Такі угоди укладались Європейським Союзом з країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я і дали змогу продукції, що охоплювалась цими угодами, вільно просуватись на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності.

Вказівки щодо проведення занять

При вивченні теми необхідно приділити увагу «Роль міжнародних організацій в системі міжнародного технічного регулювання». Особливо ретельно треба вивчити «Міжнародні угоди та законодавчо-нормативну базу сфери міжнародного технічного регулювання». Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі (ГАТТ). Роль, переваги та недоліки директив Нового і Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції.

Важливо розглянути «Технічні бар'єри в торгівлі». Та «Загальні принципи вільного руху товарів в країнах ЄС» Крім цих питань також розглянути « Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі».

Для цього, крім конспекту лекцій, необхідно обов'язково скористатися Угодами про технічні бар'єри в торгівлі СОТ (ТБТ), Угодою про застосування санітарних та фіто санітарних заходів, Угодою про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА).

Головне ж завдання при вивченні цієї теми полягає в засвоєнні ролі міжнародних організацій в системі міжнародного технічного регулювання. Без вільного володіння законодавчо-нормативною базою в сфері міжнародного технічного регулювання неможливим буде розуміння матеріалу дисципліни.

План практичного заняття:

1. Міжнародні угоди та законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання.
2. Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання.
3. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі (GATT). Роль, переваги та недоліки директив Нового і Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції.

Методи навчання:

Методи контролю

практичні методи: вправи, робота з навчально-методичною літературою: конспектування; тезування, анотування;

Інноваційні методи навчання

комп'ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій.

Питання для контролю

1. Технічні бар'єри в торгівлі. Загальні принципи вільного руху товарів в країнах ЄС.
2. Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі.
3. Угода про технічні бар'єри в торгівлі СОТ (ТБТ).
4. Угода про застосування санітарних та фіто санітарних заходів.
5. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА).
6. Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання
7. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі
8. Роль, переваги та недоліки директив Нового і Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції
9. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів Codex Alimentarius, об'єднана комісія FAO і ВООЗ
10. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів
11. Два підходи доступу української продукції на ринок ЄС

Практичні заняття № 9,10

ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЇХ ПРИНЦИПІВ

Мета заняття

- **навчальна:** ознайомитися із основними положення, поняттями в галузі технічного регулювання;
- **виховна:** навчити студента формально-логічному (розсудливе) і діалектичному (розумне) мисленню, вмінню прогнозувати, передбачати ситуацію, набути впевненості у собі під час прийняття рішень, прагнути до постійного особистого зростання.

Елементи заняття:

- **організаційна частина** (привітання, перевірка підготовленості студентів до заняття, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи);
- **мотивація до діяльності** (повідомлення теми та мети);

- перевірка знань студентів;
- підбиття підсумків заняття;
- повідомлення домашнього заняття та завдання самостійної роботи.

Теоретичні відомості

Основна мета стандартизації - це оптимальне впорядкування об'єктів стандартизації для прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості продукції, розвиток міжнародного економічного, наукового і технічного співробітництва.

Основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN Європейський Комітет по Стандартизації (CEN) є аналогом ISO, а CENELEC — аналогом IEC і займається стандартизацією в електротехніці, приладобудуванні, електроніці і зв'язку, а CEN — у решті всіх галузей народного господарства країн ЄС

Існує міждержавна форма стандартизації. У 1992 р. головами урядів СНД підписана Угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології й сертифікації. Відповідно до цієї угоди створена Міждержавна рада із стандартизації, метрології і сертифікації (МДС). У 1995 р. ISO визнала МДС як міжнародну регіональну організацію зі стандартизації, яка була перейменована в Євразійську організацію зі стандартизації, метрології і сертифікації (EASC), що має в складі Бюро стандартів (м. Мінськ), Науково-технічну комісію стандартизації. Офіційна мова — російська. За аналогією з міжнародними організаціями зі стандартизації при МДС створено понад 300.

Національна стандартизація. Практично кожна країна має свій національний орган зі стандартизації, який займається розробкою національних стандартів, здійснює гармонізацію національних стандартів з регіональними, розвиває співпрацю з міжнародними і регіональними організаціями зі стандартизації і зацікавленими громадськими організаціями. В нашій країні таким органом є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів. Втратив чинність: Указ Президента України від 1 жовтня 2002 року N 887 "Про Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики"; Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України.

У Росії таким органом є Держстандарт Росії, у Франції подібні функції виконує Французька асоціація зі стандартизації (AFNOR), у Швеції — Шведська асоціація зі стандартизації (SIS), у Норвегії — Норвезька асоціація зі стандартизації (NS), у Великобританії — Британський інститут стандартів (BSI), у США — Національний інститут стандартів і технологій (NIST) та ін.

Діяльність Держспоживінспекції України у сфері стандартизації: організує і координує роботи із стандартизації і функціонування державної системи стандартизації, встановлює загальні організаційно-технічні правила проведення робіт із стандартизації і здійснює міжгалузеву координацію цих робіт, включаючи планування, розробку, видання, розповсюдження і застосування державних стандартів; затверджує державні стандарти України; визначає порядок державної реєстрації нормативних документів із стандартизації; здійснює державну реєстрацію державних стандартів України, галузевих стандартів, стандартів науково-технічних та інженерних товариств; бере участь у проведенні заходів з міжнародної, регіональної стандартизації відповідно до міжнародних договорів України; організовує формування, ведення і користування Національним автоматизованим інформаційним фондом стандартів. Впровадження в Україні національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, що є доказовою базою відповідності продукції вимогам директив Європейського Союзу, є однією з умов підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції, що є невід'ємним додатком до

Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. На замовлення Мінекономрозвитку ДП «УкрНДНЦ» щомісяця готує Інформаційний дайджест новин міжнародних і регіональних організацій зі стандартизації та суміжних галузей діяльності за матеріалами офіційних веб-сайтів:

- Міжнародної організації зі стандартизації (ISO)
- Міжнародної електротехнічної комісії (IEC)
- Європейського комітету стандартизації (CEN)
- Європейського комітету стандартизації в галузі електротехніки (CENELEC)
- Європейського інституту телекомунікаційних стандартів (ETSI)
- Держстандарту Республіки Білорусь
- Держстандарту Республіки Казахстан

Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації Законом "Про стандартизацію" запроваджується основоположний принцип міжнародної стандартизації - добровільність застосування стандартів, тобто виробник вільний виробляти продукцію за будь-яким чинним в Україні нормативним документом (національним або міждержавним стандартом, технічними умовами).

Перелік гармонізованих (або визнаних гармонізованими) стандартів публікується в Official Journal Європейського Співтовариства (OJEC). Лише з моменту публікації в цьому журналі гармонізовані стандарти вважаються такими, що забезпечують презумпцію відповідності основним вимогам, встановленим європейськими директивами, тобто відповідності європейському законодавству.

Оцінка відповідності - процес, що демонструє відповідність продукту, процесу, сервісних послуг, системи, людини або органу заданим вимогам; інакше кажучи, це стосується релевантних процедур, що демонструють відповідність продукту умовам відповідного законодавчого документа.

У тих випадках, коли законодавство Співтовариства вимагає оцінки відповідності, загально прийнято, що відповідне оцінювання здійснюють державні органи, виробники або органи, що повідомляються.

Оцінка відповідності підрозділяється на "модулі", які охоплюють обмежену кількість різних процедур, що застосовуються до самого широкого переліку продукції. Оцінка відповідності, згідно з модулями, ґрунтується або на участі першої сторони (виробника), або третьої сторони (уповноваженого органу). Модулі пов'язані з етапом розробки продукції або з етапом її виробництва, або з першим і другим етапом разом; як правило, відповідно до модуля, продукт підлягає оцінці відповідності на етапі проектування, а також на етапі його виробництва.

Державний нагляд за підтвердженням відповідності Підтвердження відповідності продукції є однією з складових державної технічної політики і спрямована на забезпечення безпеки людини, тварини, майна та охорони довкілля.

Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандартисерій ISO 17000, EN 45000

Принципи дотримання економічної інтеграції у ЄС Економічна інтеграція у ЄС передбачає дотримання чотирьох принципів:

вільний рух товарів, вільний рух людей, рух послуг і капіталів.

Вільний рух товарів спирається на такі основні елементи:

- товари, законно вироблені в тій чи іншій країні-члені, повинні вільно переміщуватись у межах всього Співтовариства;

- доказ того, що той чи інший товар не відповідає одному з основних вимог безпеки й санітарії, є обов'язком країн-членів; виробник не зобов'язаний доводити його відповідність;

- країни-члени мають право втручатися тільки тоді, коли той чи інший товар не відповідає одній з основних вимог, що означає зобов'язання країн-членів допускати товари на свої ринки в усіх інших випадках.

Вимоги стандартів ISO/IEC серії 17000 та EN серії 45000 включають такі напрямки: • керування органів з оцінки відповідності; • керування системами якості органів сертифікації та випробувальних (калібрувальних) лабораторій; процедури акредитації; вдосконалення компетентності ООВ, між лабораторні випробування; валідація методик випробувань та калібрувань; метрологічне забезпечення випробувань і калібрувань; процедури оцінювання відповідності за ISO/IEC серії 17000.

Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності Оцінка відповідності проводиться у кілька етапів (модулів), які можуть виключати один одного. Кожен із модулів переслідує певні цілі і передбачає певну кількість різних процедур, що використовуються стосовно широкого кола товарів, що сертифікуються (табл.). Одні модулі стосуються фази розробки (дизайну) товару, інші – фази виробництва, ще інші – обох цих фаз (рисунок). Кожна директива нового підходу передбачає обов'язкове проходження певних модулів і можливі альтернативні процедури в межах окремих із них.

Проте новий підхід піддається певній критиці через притаманні йому недоліки. Це, зокрема, недостатнє врегулювання певних стандартів (наприклад, щодо акустичних іграшок, велосипедів), низький рівень залучення організацій захисту прав споживачів у процеси прийняття гармонізованих стандартів, добровільний характер дії, повільність процесу прийняття та перегляду стандартів, низький імідж маркування СЕ серед споживачів і ризик зловживання з боку підприємств тощо.

Політика в ЄС з оцінювання відповідності У країнах ЄС існували значні розбіжності в процедурах підтвердження безпечності виробів: це могло бути як заява-декларація, так і сертифікація третьою стороною. Але в 1985 р. була прийнята директива Ради ЄС про технічну гармонізацію, в якій розмежовується роль основних вимог і стандартів. Основні вимоги обов'язкові на відмінність від вимог стандартів. Причому, якщо стандарт гармонізований, то продукція, виготовлена за цим стандартом, вважається відповідною основним вимогам. В цьому зв'язку процедура контролю для виробника полегшується. Якщо продукція виготовлена не за гармонізованим стандартом, а відповідно до основних вимог, то необхідним є підтвердження відповідності третьою стороною.

Комплексний підхід наближує перехід до взаємного визнання результатів сертифікації при умові компетентності, високого технічного оснащення і відкритості. Для створення режиму відкритості пропонується забезпечити доступ всіх зацікавлених сторін до інформації про вимоги стандартів, методи випробування, вимоги безпечності виробів. Створений Комісією ЄС банк даних “Сертифікат” містить інформацію про всі існуючі в Європі системи сертифікації, методики випробувань, лабораторії і випробувальні центри та ін.

У межах Угоди про технічні бар'єри у торгівлі ЄС є поборником розробки єдиних глобальних технічних стандартів шляхом уніфікації національних законодавств чи взаємного визнання національних стандартів і процедур, бере активну участь у відповідному комітеті СОР.

ЄС підписав низку угод про взаємне визнання технічних стандартів із такими державами, як Японія, Швейцарія, Австралія, Канада, Ізраїль, Нова Зеландія, США. Проте вони не передбачають уніфікації технічних норм та стандартів договірних країн. Згідно з цими угодами відбувається взаємне визнання процедур сертифікації продукції, що суттєво полегшує умови товарообміну між сторонами договору і позбавляє виробників-експортерів продукції необхідності проходити таку процедуру у країні-імпортері.

Директиви ЄС за Новою концепцією визначають способи підтвердження відповідності (модулі), які може використовувати поставник. Право вибору конкретного модуля надається поставнику (виробнику). Для різних стадій життєвого циклу продукції передбачені різні модулі.

На стадії проектування пропонується модуль В “Перевірка дослідного зразка”.

Заявник пред'являє уповноваженому органу такі документи: зразок виробу (тип), документацію, яка містить опис зразка: концепцію проекту, креслення, схеми компонентів та ін.; перелік стандартів, які застосовуються повністю або частково; результати розрахунків і експертиз; протоколи випробувань.

Для стадії виробництва пропонується чотири модулі.

Модуль С “Декларація виробника про відповідність продукції (варіант 1)”. Виробник заявляє, що вказані ним товари повністю відповідають зразку, який отримав сертифікат “ЕС”. Модуль D “Декларація виробника про відповідність продукції (варіант 2)” Модуль E “Декларація виробника про відповідність продукції (варіант 3)”. Модуль F “Верифікація (перевірка) уповноваженим органом (варіант 1)”.

Сертифікація в ЄС В 1988 р. у Брюсселі відбувся симпозиум західноєвропейських країн з питань сертифікації і випробувань, на якому були розроблені рекомендації по створенню єдиних для ЄС принципів сертифікації і випробувань. На основі матеріалів симпозиуму Комісія європейських спільнот (КЕС) підготувала резолюцію з питання комплексного підходу до технічних умов, випробувань і сертифікації. Положення цього документу підтверджують початок нового, більш високого ступеня в розвитку підходів ЄС до питань, що стосуються сертифікації і випробувань продукції :

Пропонується підприємствам країн ЄС впровадити системи управління якістю на базі стандартів EN 29001. EN 29002 і EN 29003.

Сім європейських стандартів серії EN 45000 торкаються випробувань, сертифікації і акредитації випробувальних центрів. У них містяться критерії оцінки діяльності випробувальних лабораторій (EN 45001 і EN 45002), оцінки органів по акредитації випробувальних лабораторій (EN 45003). Стандарти EN 45011, EN 45012, EN 45013, EN 45014 містять вимоги по роботі сертифікаційних центрів, органів по сертифікації систем якості і персоналу. У них наводиться і форма декларації постачальника про відповідність товару вимогам стандарту. Офіційне прийняття цих стандартів як національні дає можливість створювати значну міру довіри до результатів сертифікації і випробувань різних сертифікаційних і випробувальних центрів. На урядовому рівні в країнах ЄС офіційно признаються лише ті центри, які організовують свою діяльність в повній відповідності з євро нормами серії 45000.

Сертифікація в СНД Основним документом, що визначає напрями діяльності по сертифікації в СНД, служить Угода про проведення погодженої політики в області стандартизації, метрології і сертифікації, підписане в 1992 р. На підставі положень Угоди, що стосуються сертифікації, країни співдружності, - учасниці

Оскільки російська Система ГОСТ Р в досить великому ступені гармонізована з міжнародними правилами, країни СНД узяли за основу складання методичних документів по сертифікації російські правила і інші розробки.

Міжнародні та національні стандарти з управління якістю Міжнародні стандарти якості ISO 9000

ISO 9001 чи ISO 9002? Якість - один із критеріїв, у якому зацікавлені як суб'єкти комерційної діяльності, так і їхні клієнти. Чи називає компанія це "Повним керуванням якістю", "Повною перевіркою якості" чи іншими визначеннями, всі подібні програми прагнуть поліпшувати операційні процеси, виробу і послуги. Але якість може бути дуже суб'єктивним судженням. Ваше уявлення про якісне обслуговування, наприклад, може дуже відрізнятися від уявлення про нього продавця, що обслуговує вас у гастрономі. І гастроном у Бостоні може мати інакший стандарт якості, ніж гастроном у Лос-Анджелесі чи Лондоні.

ISO 9001 чи ISO 9002? Ці два стандарти майже ідентичні; проте ISO 9001 застосовується до компаній, які займаються розробкою виробів або послуг, а також їх виробництвом, установкою або впровадженням. ISO 9002 просто виключає елементи розробки зі схожої моделі перевірки якості.

Система HACCP (аналіз ризиків і критичних контрольних точок - від англ. - Hazard Analysis and Critical Control Points) була вперше розроблена й впроваджена в 60-х

роках саме в США на замовлення Національного Аерокосмічного Агентства й застосовувалася для контролю безпеки при виробництві продуктів харчування для американських астронавтів. За свою більш ніж 40-літню історію існування система НАССР одержала широке поширення в країнах Європи й Америки й стала всесвітньо визнаним методом у забезпеченні безпеки харчової продукції. Система НАССР одержала схвалення спеціалізованих організацій ООН і ЄС, у багатьох європейських країнах (Данія, Німеччина, Франція, Словенія) вимога про впровадження системи НАССР на підприємствах харчової галузі закріплено законодавчо.

ISO 22000:2005 заповнює нішу між ISO 9001:2008 і НАССР, і об'єднує їх вимоги, це перший з серії стандартів, яка включає наступні документи:

ISO/TS 22003:2007 "Системи управління безпекою харчових продуктів. Вимоги до і органів, які проводять аудит і сертифікацію систем. Він дає гармонізоване керівництво по акредитації сертифікаційного органу ISO 22000 і визначає правила по аудиту системи менеджменту харчової безпеки на відповідність стандарту.

ISO/TS 22004:2005 "Системи управління безпекою харчових продуктів. Настанови з застосування стандарту ISO 22000:2005"; дає важливі рекомендації, які можуть допомогти маленьким і середнім організаціям у всьому світі.

ISO 22005:2007 Простежуваність у ланцюгу кормів і харчовому ланцюгу - Загальні принципи та настанова щодо проектування та розроблення системи. Даний стандарт сумісний із стандартами ISO 14001:2004, OHSAS 18001:2007 і іншими стандартами на системи менеджменту.

Стандарт ISO 22000 розроблений спеціально для того, щоб організації всіх типів, що беруть участь у ланцюгу поставки харчової продукції, могли впровадити систему менеджменту безпеки цієї продукції. До таких організацій належать виробники сировини й харчових продуктів, компанії, що забезпечують транспортування й зберігання готової продукції, організації роздрібно торгівлі, а також виробники устаткування, пакувального матеріалу, добавок і інгредієнтів.

Світова практика щодо контролю та поліпшення якості харчової продукції Питання забезпечення якості та безпеки харчових продуктів найбільш гостро виникло у другій половині 20 століття. Це було пов'язано в першу чергу з безперервним розширенням їхнього виробництва, величезним асортиментом продуктів, що невпинно розширюється і стрімким зростанням виробників. Неможливість 100 % контролю змусила зацікавлені сторони розробляти й приймати різні попереджуючі дії, такі, як визначення й впровадження результативних методів контролю (організаційні), розробка відповідного устаткування для виробництва й моніторингу (технічні), а також розробляти й впроваджувати відповідні методики й стандарти (нормативні). Не був забутий і так званий "людський фактор", усіяко була посилена підготовка й навчання персоналу, пов'язаного з виробництвом і моніторингом. Був так само виявлений значний вплив на безпеку продуктів стан екології в районі виробництва. І, на кінець, гостро встало питання із забезпечення результативного й ефективного менеджменту, включаючи менеджмент якості, безпеки і екології. У зв'язку із цим кінець 20 століття, а особливо його 90-і роки, ознаменувалися розробкою й виходом великої кількості міжнародних, національних, галузевих стандартів, специфікацій і технічних стандартів, спрямованих на забезпечення якості й безпеки харчових продуктів, а так само їхнього пакування. Початок 21 століття продовжує цю тенденцію. Більше того, ця діяльність підсилюється й розширюється рік у рік.

Стандарт ISO 22000 розроблений спеціально для того, щоб організації всіх типів, що беруть участь у ланцюгу поставки харчової продукції, могли впровадити систему менеджменту безпеки цієї продукції. До таких організацій належать виробники сировини й харчових продуктів, компанії, що забезпечують транспортування й зберігання готової продукції, організації роздрібно торгівлі, а також виробники устаткування, пакувального матеріалу, добавок і інгредієнтів.

Пізніше на базі концепції ХАССП було розроблено декілька стандартів, які застосовуються в окремих країнах і регіонах або в окремих ланках харчового ланцюга. Найбільш застосовуваними є такі стандарти:

- ISO 22000:2005 Системи управління безпечністю харчових продуктів – Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга - стандарт, розроблений Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO)
- BRC (British Retail Consortium Global Standard) - британський стандарт асоціації роздрібних торговців;
- IFS (International Food Standard) - міжнародний стандарт роздрібних торговців;
- Dutch HACCP – голландський стандарт на систему ХАССП;
- FSSC 22000:2010 - стандарт для виробників окремих категорій харчових продуктів, що поєднує вимоги ISO 22000:2005 та PAS 220:2008, прийнятий об'єднанням спеціалістів з харчової безпеки Global Food Safety Initiative (GSFI).

В Україні з 1 липня 2003 р. діє національний стандарт ДСТУ 4161-2003 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги» та з 1 серпня 2007 року набув чинності національний стандарт ДСТУ ISO 22000:2007 (ідентичний міжнародному стандарту ISO 22000:2005). У зв'язку з певними складнощами виконання українськими підприємствами вимог стандарту ДСТУ ISO 22000 (наприклад, орендовані, а не власні виробничі приміщення) деякий час ці два стандарти будуть діяти паралельно. Процес впровадження ДСТУ ISO 22000 для підприємств, на яких функціонує система управління безпечністю харчових продуктів у відповідності з ДСТУ 4161-2003, буде легшим, ніж для підприємств, які розпочинають цю роботу з «нуля», тому що обидва ці стандарти базуються на принципах HACCP і на засадах системного керування.

Слід зазначити, що стандарт ДСТУ ISO 22000 максимально узгоджений з ДСТУ ISO 9001 для уможливлення їх сумісного застосування.

Під час розроблення системи підприємство має змогу використовувати такі настанови:

- ДСТУ-Н ISO/TS 22004:2009 (ISO/TS 22004:2005) Системи управління безпечністю харчових продуктів – Настанова щодо застосування ISO 22000:2019
- ДСТУ ISO 22005:2009 (ISO 22005:2007) Простежуваність у кормових та харчових ланцюгах - Загальні принципи та основні вимоги щодо розроблення та запровадження системи.
- PAS 220:2008 - Програми-передумови харчової безпеки для харчових виробництв - стандарт, розроблений Британським інститутом стандартів;
- ISO/TS 22002-1:2009 Програми - передумови для безпечності харчових продуктів.

Частина 1. Харчова промисловість

Сертифікацію системи управління безпечністю харчових продуктів підприємства здійснюють на добровільній основі, з метою демонстрації її відповідності нормативним вимогам, гарантування безпечності продукції та підвищення довіри з боку замовників, споживачів та органів контролю (див. розділ «Сертифікація систем управління»)

Простежуваність (англ. traceability) - це можливість простежити передісторію, застосування або місцезнаходження продукту за допомогою зафіксованої ідентифікуючої інформації.

Системи забезпечення простежуваності дозволяють оперативно та з мінімальними витратами вилучати продукцію у разі виявлення її недоліків на будь-якому етапі виробництва чи постачання, встановлювати причини недоліків та вживати необхідних заходів для запобігання подальшого розповсюдження невідповідної сировини та готової продукції.

Принципи простежуваності: Доступні технології, Засоби системи EAN•UCC.

Унікальна ідентифікація Автоматична ідентифікація Глобальний номер товарної позиції (GTIN), Порядковий номер транспортного пакування (SSCC), Глобальний номер розташування (GLN), Стандартизоване подання номерів партії, дат тощо (ідентифікатори застосування).

Збір і запис даних Автоматичний збір даних Штрих кодові символи EAN/UPC, GS1-128.

Організація інформаційних зв'язків та посилань. Електронна обробка даних Програмне забезпечення, Обмін даними, Електронний обмін даними EANCOM®/XML

З метою подальшого розвитку можливостей системи GS1 і допомоги користувачам, організація GS1 визначила ключові принципи простежуваності та створила послідовні рекомендації з впровадження, які пов'язують їх з доступними технологіями і відповідними засобами системи GS1.

З розвитком суспільства і харчової індустрії система забезпечення якості та безпечності харчових продуктів постійно удосконалюється. Інтенсифікація і глобалізація сучасного виробництва харчових продуктів і міждержавних торгових відносин обумовили створення міжнародного харчового законодавства з метою впровадження більш жорстких вимог до безпечності харчових продуктів. З цією метою було прийнято Кодекс Аліментаріус (*Codex Alimentarius*).

Кодекс Аліментаріус (по-латині дослівно "*Харчовий Кодекс*", "*Харчовий Закон*" чи "*Звід нормативів*"), що потрібно розуміти як "Законодавство про харчові продукти" або "Звід норм і правил про харчові продукти. Тобто це є збірник стандартів, технічних норм і правил, **методичних вказівок** та інших **рекомендацій**", прийнятих міжнародним співтовариством, які викладаються в однаковому стилі і мають як загальний, так і досить конкретний характер. Одні з них стосуються докладних вимог щодо певного харчового продукту чи групи продуктів, інші — здійснення і організації технологічних процесів або роботи державних систем регламентації безпечності харчових продуктів і захисту споживачів.

Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН) — одна з 5 регіональних комісій ООН, що входить в систему допоміжних органів Економічної і соціальної ради ООН. Європейська економічна комісія була заснована 1947 року Економічною і соціальною радою ООН (ЕКОСОР) з метою розвитку економічної діяльності і зміцнення економічних зв'язків у середині регіону ЄЕК ООН, а також між цим регіоном і рештою світу. Україна, як правонаступниця УРСР, є однією із держав засновниць ЄЕК.

Угода СОТ про застосування санітарних та фіто санітарних заходів (СФС)

Угода про СФС встановлює базові правила для стандартів безпеки харчових продуктів та здоров'я рослин і тварин. Всі країни вживають заходів, які гарантують, що харчові продукти безпечні для споживачів і запобігли розповсюдженню шкідників чи хвороб серед тварин і рослин.

Стандарт харчової галузі BRC (British Retail Consortium - Британського Консорціуму Роздрібної торгівлі) було розроблено у 1998 році спочатку для постачальників фірмової продукції, а потім став широко використовуватися у низці інших галузей харчової промисловості, включаючи підприємства ресторанного господарства та виробників сировини. У подальшому стандарт став незамінним для всіх організацій галузі. Застосування стандарту за межами Великобританії зробило його глобальним, і не лише з метою оцінки постачальників, але і як основа для виробництва харчових продуктів і планування перевірок. Стандарт BRS спрямований на забезпечення безпеки продукції і встановлює порядок з вимогами до системи HACCP вимоги до системи менеджменту якості й гігієні виробничого середовища. Стандарт передбачає два рівні сертифікації - основний (базовий) і вищий. Низка міжнародних підприємств вимагає застосування цього стандарту. Він також прийнятий організацією роздрібної торгівлі Global Food Safety Initiative (GFSI) - Глобальною ініціативою харчової безпеки - в якості рівноцінного по відношенню до інших стандартів безпеки харчових продуктів.

Стандарт IFS (International Food Scheme) - Міжнародна схема сертифікації в харчовій галузі. Стандарт розроблено ініціативною групою провідних компаній роздрібної торгівлі Німеччини (Hauptverband des Deutschen Einzelhandels) з метою створення єдиного базового стандарту проведення аудитів систем управління безпекою.

Стандарт GlobalGAP - це система, яка гарантує безпечність вирощеної продукції. Основною відмінністю від інших стандартів є оцінка безпечності не вирощеного продукту, а

відстеження і оцінка всього технологічного циклу. Іншими словами, якщо вирощування проводиться у відповідності з чітко встановленими нормами та технологічними регламентами, отримана продукція буде безпечною. Для кінцевої перевірки проводиться аналіз продукції на вміст залишків пестицидів та агрохімікатів. Сертифікат GlobalGAP є свідченням належного рівня аграрного виробництва. Він забезпечує для фермера ряд суттєвих переваг, а саме: Комерційні переваги: продукція, сертифікована за даним стандартом, є безпечною для споживання, а тому користується більшим попитом, що значно полегшує збут.

GlobalGAP – це приватна організація, яка створює добровільні сертифікатні стандарти сільськогосподарської продукції. Ці стандарти гарантують споживачам, що продукцію було вироблено на сільськогосподарських підприємствах, які мінімізують шкідливий вплив на оточуюче середовище, забезпечують безпечні умови роботи своїх працівників та намагаються зменшувати кількість хімічних обробок.

«GlobalGap» служить інструкцією для землеробських хазяйств для правильної (Good) агрономічної (Agronomical) практики (Practice). «GlobalGap» включає цілорічні інспекції землеробів, в тому числі неоголошений контроль. В сертифікацію «GlobalGap» уже включились сільськогосподарські підприємства більш ніж у 80 країнах світу.

Система швидкого обміну інформацією про небезпечні товари (система Rapex). Система RAPEX почала функціонувати в 2004 році. З моменту її запуску кількість товарів, визнаних небезпечними, збільшилася в 4 рази. У 2009 році список товарів, заснований на даних системи швидкого обміну інформацією про небезпеку непродовольчих товарів RAPEX, збільшився в порівнянні з показником 2008 роком на 7 відсотків.

Суть, принципи Нового підходу до ринкового нагляду Первинний імпульс до гармонізації національних норм і стандартів у Співтоваристві дали Директива Комісії 70/50 та справа “Dassonville”. Вони трактували технічні перешкоди для торгівлі між країнами-членами Співтовариства як заходи, які мають рівнозначний до кількісних обмежень ефект і повинні бути усунені відповідно до ст. 28 Договору. Проте до середини 1980-х рр. процеси гармонізації відбувалися вкрай повільно. Причинами цьому стали, по-перше, технічна складність процесу, обумовлена необхідністю формувати єдині норми для кожної категорії товарів і, по-друге, прийняття відповідних директив Ради мало відбуватись односторонньо. Проте ці труднощі були вирішені шляхом прийняття 7 травня 1985 р. *Резолюції Ради про новий підхід до технічної гармонізації і стандартизації*

Правове поле ринкового нагляду в ЄС складається з двох компонентів:

Горизонтальний компонент, що встановлює загальні принципи ринкового нагляду:

Директива 2001/95/ЄС про загальну безпечність продукції;

Регламент 765/2008 щодо вимог до акредитації та ринкового нагляду;

Директива 85/374/ЄЕС щодо відповідальності за дефектну продукцію;

модульний підхід до оцінки відповідності та маркування знаком СЕ.

2. Вертикальний (або секторний) компонент, що встановлює правила ринкового нагляду для окремих типів продукції. До нього належать директиви Нового та Глобального підходів, а також директиви старого підходу, що регулюють обіг окремих категорій товарів у межах єдиного ринку.

Слід розмежувати поняття “європейські стандарти” та “гармонізовані стандарти”. Під гармонізованими стандартами розуміють європейські стандарти, погоджені з Європейською комісією і схвалені останньою після погодження з усіма державами-членами ЄС. Усунення перешкод для руху товарів, пов'язаних з існуванням різних технічних норм і стандартів у державах-членах, забезпечується у Співтоваристві двома способами: 1) шляхом гармонізації національних стандартів через прийняття та імплементацію⁴ єдиних норм комунітарного права⁵ у цій сфері та 2) шляхом впровадження принципу взаємного визнання.

⁴ **Імплементация** (лат. *impleo* — «наповнюю», «виконую») — здійснення, виконання державою міжнародних правових норм. Кожна держава сама визначає методи і засоби імплементації.

Вказівки щодо проведення занять

При вивченні теми необхідно приділити увагу стандартам та іншій нормативній документації, що відіграє важливу роль при вирішенні технічних, економічних і соціальних проблем країни. Звернути увагу на належність постійного підвищення науково-технічного рівня чинних стандартів, на їх оновлення з метою заміни застарілих показників і своєчасного відображення технічних вимог відповідно технічним регламентам. Крім того визначити роль технічних комітетів України зі стандартизації в усіх галузях діяльності, що дозволить сформувати основи української науково-технічної термінології.

План практичного заняття:

1. Система стандартизації продукції. Основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN. Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації.

2. Система оцінки відповідності. Основні завдання Програми інтеграції України до Європейського Союзу в сфері підтвердження відповідності. Визнання результатів робіт з оцінки відповідності як шлях усунення технічних бар'єрів у торгівлі.

3. Завдання та мета державної політики у сфері підтвердження відповідності. Мета, принципи та завдання підтвердження відповідності. Підтвердження в законодавчо регульованій та законодавчо не регульованій сферах: особливості, організація, відповідальність, планування та здійснення. Державний нагляд за підтвердженням відповідності.

4. Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000. Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності.

Методи навчання:

Методи контролю

практичні методи: вправи, робота з навчально-методичною літературою: конспектування; тезування, аnotування;

Інноваційні методи навчання

комп'ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій.

Питання для контролю

1. Система стандартизації продукції: Основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN; Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації.

2. Система оцінки відповідності: Державний нагляд за підтвердженням відповідності.

3. Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000: Принципи дотримання економічної інтеграції у ЄС; Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності.

4. Політика в ЄС з оцінювання відповідності: Комплексний підхід до взаємного визнання результатів сертифікації.

У міжнародному договорі також може бути передбачена необхідність видання закону чи іншого акта для його здійснення.

⁵ комунітарне право слід розглядати як частину права ЄС, хоча нині точиться дискусія стосовно природи комунітарного права. Дехто з науковців вважає його частиною міжнародного права, а дехто – частиною національного права. Їх опоненти схильні до того, що це право є самостійною, унікальною правовою системою, яка створює автономний правопорядок, що відрізняється від національного та міжнародного права. Окремі дослідники називають його третьою сферою.

5. Європейські модулі на стадіях життєвого циклу продукції: Модулі на стадії проектування; Модулі на стадії виробництва; Модулі на об'єднаній стадії проектування і виробництва.

6. Сертифікація в ЄС, Сертифікація в СНД.

7. Системи управління безпечністю та якістю товарів та послуг: Міжнародні та національні стандарти з управління якістю; Правозастосування системи HACCP та ISO 22000; Світова практика щодо контролю та поліпшення якості харчової продукції; Розвиток систем простежуваності для харчової продукції; Відносини із WHO/FAQ (Кодекс), ОЕСР, ЄЕК ООН; COT/СФС.

8. Стандарти BRС, IFS, GlobalGap, програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX; Стандарт харчової галузі BRC; Стандарт IFS; Стандарт GlobalGap; Програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX.

Практичне заняття № 11,12

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА АНАЛІЗ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета заняття

- **навчальна:** ознайомитися із основними положення, поняттями в галузі технічного регулювання;

- **виховна:** навчити студента формально-логічному (розсудливе) і діалектичному (розумне) мисленню, вмінню прогнозувати, передбачати ситуацію, набуті впевненості у собі під час прийняття рішень, прагнути до постійного особистого зростання.

Елементи заняття:

- **організаційна частина** (привітання, перевірка підготовленості студентів до заняття, виявлення відсутніх, повідомлення плану роботи);

- **мотивація до діяльності** (повідомлення теми та мети);

- **перевірка знань студентів;**

- **підбиття підсумків заняття;**

- **повідомлення домашнього заняття та завдання самостійної роботи.**

Теоретичні відомості

Завдання та реалізація спільного Плану дій "Україна Європейський Союз": щодо вдосконалення національної системи технічного регулювання та споживчої політики і наближення відповідного українського законодавства, норм, та стандартів до законодавства ЄС

Формування системи технічного регулювання в Україні

Зі вступом у 2008р. до Світової організації торгівлі (СОТ), Україна прийняла правила гри, які діють на світовому ринку і, з метою подолання технічних бар'єрів в торгівлі з країнами-членами СОТ, взяла на себе зобов'язання реформувати національну систему технічного регулювання. Відомо, що Україна приводить національну систему технічного регулювання до визнаної у світі, європейської моделі, тобто до норм та правил, які прийняті в країнах членах ЄС.

З прийняттям Верховною Радою законів «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», національна система технічного регулювання почала адаптуватися до міжнародних, в першу чергу, європейських вимог. Основну увагу сконцентровано на впровадженні європейських директив «Нового підходу», гармонізації національних

стандартів з міжнародними та європейськими. Установлено, що європейські директиви впроваджуються в Україні в якості технічних регламентів.

Технічний регламент, як нормативно-правовий акт, прийнятий органом державної влади, встановлює обов'язкові вимоги щодо усунення загрози для національної безпеки; захисту життя, здоров'я та майна людини; захисту тварин, рослин та довкілля та ін. Під кожний затверджений регламент слід оприлюднювати перелік національних стандартів, що забезпечують відповідність до вимог регламентів.

Принципи «Глобального підходу» запроваджені в Україні «Технічним регламентом модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах» та застосовані в усіх інших технічних регламентах. На даний час в Україні прийнято 30 технічних регламентів, які розмішені на сайті gssu.gov.ua у розділі «Регуляторні акти та технічні регламенти».

Відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, в лютому 2008 р. було розпочато переговорний процес щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інтегральною складовою якої є положення Угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ). Виходячи з європейської практики укладання подібних угод, невід'ємним додатком до положень Угоди про ЗВТ має бути Протокол щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції АСАА (угода про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію).

Такі угоди укладались ЄС з країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я, і дали змогу продукції, що охоплювалась цими угодами, вільно просуватись на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності.

У рамках плану дій АСАА було визначено і погоджено з європейською стороною чотири пріоритетні сектори української промисловості (низьковольтне обладнання, машини і механізми, прості посудини високого тиску, електромагнітна сумісність), у яких буде здійснюватись доступ продукції на ринки сторін на основі дії Угоди АСАА.

Технічне регулювання електротехнічної галузі в Україні

Діяльність УкрТЕСТ

Продукція та послуги, в яких використовується електрична енергія, вимагають високого рівня захисту споживача. З метою гармонізації законодавства держав-членів ЄС стосовно електричного обладнання Радою Європи на принципах «Нового та Глобального» підходів було прийнято директиву 73/23/ЕЕС (це перевидана директива 2006/95/ЕС), яка охоплює усі чинники небезпеки, які можуть виникати за використання електрообладнання. Саме з урахуванням вимог цієї директиви в Україні прийнято «Технічний регламент з підтвердження відповідності безпеки низьковольтного обладнання», який розроблено фахівцями Українського науково-технічного інституту випробувань та сертифікації електрообладнання (УкрТЕСТ), що діє у складі державного підприємства Укрметртестстандарт (Київ). Компетентність та технічні можливості УкрТЕСТ підтверджені відповідною акредитацією Національного агентства з акредитації України (НААУ).

УкрТЕСТ єдина в Україні організація, яка нотифікована в Міжнародній системі сертифікації ІЕСЕЕ в якості Українського національного сертифікаційного органу і випробувальної лабораторії з правом видавати та визнавати міжнародні сертифікати в схемі СВ ІЕСЕЕ. Видані інститутом сертифікати визнаються в 54 індустриально розвинутих країнах світу, що входять до системи ІЕСЕЕ, яка створена Міжнародною електротехнічною комісією (ІЕС) для сприяння міжнародній торгівлі електрообладнанням, призначеним для використання у побуті, виробничих приміщеннях, майстернях, закладах охорони здоров'я та подібних місцях, де користувачами такої техніки є переважно не підготовлені пересічні споживачі.

Міжнародне визнання УкрТЕСТ та підписання ряду угод про взаємне визнання робіт з сертифікації продукції з нотифікованими органами країн ЄС (Німеччина, Польща, Чехія,

Словачія) створили умови для вітчизняних виробників електротехнічної продукції для виходу на зарубіжні ринки при суттєвому зниженні фінансових та часових витрат. При поставках продукції в країни ЄС виробники можуть використовувати результати випробувань та сертифікації, проведеної в УкрТЕСТ, при формуванні технічного файлу документації, підготовці декларації в маркуванні знаком СЕ.

Для подальшого науково-технічного розвитку УкрТЕСТ та доведення його до необхідного сучасного рівня, наприкінці 2009 р.у ДП «Укрметртестстандарт» введено в дію новий, збудований за власні кошти, інженерно-лабораторний корпус загальною площею 3400 кв. м, який розрахований на одночасну роботу 200 працівників. У споруді розміщені сучасні комплекси з загально технічних випробувань (у складі ділянок кліматичних та механічних випробувань); з випробувань на безпеку електропобутової, електронної та медичної техніки; з випробувань на електромагнітну сумісність. На даху будівлі розміщена пласка «відкрита площадка» для проведення вимірювань електромагнітного поля, яка відповідає вимогам міжнародних та національних стандартів з випробувань показників електромагнітної сумісності електрообладнання, а над нею радіо прозоре повітряне опорне приміщення з підігрівом для проведення випробувань у зимовий час.

Крім технічного регламенту з безпеки низьковольтного обладнання, УкрТЕСТ, в визначеному законодавством України порядку, призначений на виконання робіт з оцінки відповідності продукції вимогам інших технічних регламентів, розроблених на основі директив ЄС «Нового підходу», як то: ТР з електромагнітної сумісності; ТР максимально дозведеного споживання електроенергії холодильними приладами; ТР засобів індивідуального захисту; ТР радіообладнання і телекомунікаційного кінцевого (термінального) обладнання; ТР обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні; ТР щодо медичних виробів.

Аналіз ситуації в галузі дії у визначених Угодою АСАА сферах економіки характеризується наступним.

Стандартизація

В розвинених країнах світу проблемами стандартизації в галузі електротехніки переймаються національні комітети Міжнародної електротехнічної комісії. Розвивається стандартизація в цих країнах переважно за рахунок активної участі великих промислових підприємств, асоціацій та союзів, експортерів, органів з підтвердження відповідності і ін. основних споживачів стандартів. В Україні фінансування робіт зі стандартизації проводиться в основному за рахунок коштів держбюджету і інші джерела практично не залучаються.

Однак, держава не в змозі вирішувати усі питання стандартизації за свій рахунок, внаслідок чого має місце хронічне відставання національної нормативної бази, гармонізованої з міжнародними та європейськими стандартами. Разом з тим, розгляд та голосування проектів міжнародних стандартів ІЕС технічними комітетами з стандартизації України проводиться не компетентно та без визначення національних відмінностей економіки країни, а тому в результаті гармонізації розробляються національні стандарти типу «модифікований» та «нееквівалентний». Це зводить нанівець процес гармонізації.

Підтвердження відповідності

В багатьох випадках, особливо для потенційно небезпечної продукції, держава та споживач мають бути впевнені, що вона виробляється відповідно до встановлених вимог і має прийнятний на сучасному етапі світової практики рівень безпечності. Для цього встановлюють процедуру оцінки відповідності органами з сертифікації, яка у загальному передбачає визначення характеристик продукції, запевнення у відповідності (сертифікат відповідності, декларація про відповідність), реєстрацію та інспектування.

Технічні регламенти, що розповсюджуються на електротехнічну продукцію, основною формою підтвердження відповідності передбачають декларування відповідності виробником, а не обов'язкову сертифікацію, що не потребує залучення органів з оцінки відповідності. Допомога цих органів може знадобитись у випадках, коли декларант самостійно не може визначитись з вибором доказової бази, не має достатньої інформації щодо гармонізованих

стандартів та їх національних відмінностей, не може самостійно провести випробування, має проблеми з заповненням декларації та ін. З метою надання технічної допомоги в сфері дії кожного технічного регламенту в нашій країні призначені консультативно-методичні центри, які мають в наявності технічно компетентний персонал та високооснащену випробувальну базу, національне та міжнародне визнання. Одним з таких центрів і є УкрТЕСТ.

Акредитація Універсальний інструмент формування довіри до діяльності органу з оцінки відповідності (ООВ) його акредитація, тобто офіційне визнання, на основі міжнародних вимог до компетентності (лат.: відповідаю, підходжу).

З 1 січня 2010 р. набуло чинності прийняте Європарламентом та Радою розпорядження, яким встановлюються правові рамки застосування акредитації в якості інструменту для гармонізації європейського ринку, і згідно з яким в кожній країні повинен бути створений лише єдиний Національний орган з акредитації. Діяльність таких органів повинна контролюватись Європейською асоціацією з акредитації (EA). В нашій країні таким органом є Національне агентство з акредитації України (НААУ).

Саме НААУ науково-технічною комісією з акредитації Міждержавної Ради з стандартизації, метрології та сертифікації СНД доручена розробка «Угоди про взаємне визнання робіт з акредитації органів з оцінки відповідності» для країн СНД. Основною задачею НААУ, як складової національної системи технічного регулювання, є його приєднання до EA у секторах: органи сертифікації продукції, органи сертифікації систем управління, калібрувальні та випробувальні лабораторії. В листопаді 2009 р. НААУ підписано Угоду з EA про визнання акредитації в сфері сертифікації персоналу, що дає можливість найближчим часом вирішувати питання щодо визнання і в інших сферах акредитації.

Сучасний стан на напрямки розвитку технічного регулювання в світовому суспільстві та Україні

Процеси глобалізації у світі та поширення концепції вільної торгівлі викликали потребу в узгодженні та уніфікації процедур і вимог, що застосовуються до товарів і послуг та транскордонної торгівлі ними. Зазначена вище тенденція не обминула і систему технічного регулювання, що складається з таких сфер, як метрологія, стандартизація, оцінка відповідності та акредитація органів з оцінки відповідності.

1. Визначення поняття технічного регулювання, його функції та роль у міжнародних торгових відносинах

Технічне регулювання (ТР) це встановлення правових стосунків між суб'єктами ринку в цілях запобігання:

а) вступу на ринок недоброякісної, потенційно небезпечної, фальсифікованої і контрафактної продукції;

б) діям, що вводять в оману покупців, шляхом встановлення обов'язкових і добровільних вимог до продукції і здійснення заходів за оцінкою її відповідності цим вимогам.

Взаємодія виробників, покупців і продавців на ринку це багато в чому суперечливий процес. Головне полягає в тому, що мають бути забезпечені, з одного боку, безпека життя і здоров'я громадян і охорона довкілля, а з іншої вільне переміщення товарів на території країни, відсутність необґрунтованих бар'єрів. Пошук рівноваги в цій області є найважливішим завданням держави, вирішення якого в значній мірі досягається ефективністю функціонування системи ТР.

Стан системи технічного регулювання свідчить про технологічний прогрес будь-якої країни, конкурентоспроможність її продукції, а також про репутацію та технічну спроможність її виробників і оцінювачів відповідності. Ця система утворює своєрідний трикутник, основою якого є стандартизація та метрологія, серединою – оцінка відповідності

(сертифікація), а вершиною акредитація органів з оцінки відповідності, яка гарантує технічну компетентність оцінювачів відповідності.

В умовах глобалізації світової економіки всі складові сфери системи технічного регулювання демонструють тенденцію до уніфікації, одночасно надаючи додаткову гнучкість виробникам, які суворо конкурують між собою. В той час як метрологія вже давно стала предметом міжнародної уніфікації, сфери стандартизації, оцінки відповідності та акредитації органів з оцінки відповідності були визнані технічними бар'єрами в торгівлі переважно у другій половині 20-го століття, особливо починаючи з 70-х років минулого століття, коли і розпочався процес їхньої гармонізації.

Для усунення технічних бар'єрів в торгівлі у рамках СОТ було укладено Угоду про технічні бар'єри в торгівлі та Угоду про застосування санітарних і фіто санітарних заходів. Цими угодами передбачається усунення технічних перешкод у міжнародній торгівлі, гармонізація технічних вимог і процедур у різних країнах, а також заохочується укладення угод про взаємне визнання (чи еквівалентність) між країнами та їхніми об'єднаннями.

Нижче подається короткий опис кожної сфери технічного регулювання та тенденції, що спостерігаються в них останнім часом.

1а) Метрологія (від лат. metros – міра, вимірювальний інструмент)

Метрологія є фундаментом усієї системи технічного регулювання, має на меті забезпечити однаковість вимірювань на всій території країни, а також їхню точність і надійність. У сфері метрології існують численні документи, що встановлюють вимоги до вимірювальних засобів і правила вимірювання. Метрологічний стан засобів, якими користуються виробники та оцінювачі відповідності, а також їх відповідність встановленим вимогам та еталонам, періодично перевіряються або спеціалізованим державним органом, або виробником, або ж самим оцінювачем відповідності.

Метрологія вже тривалий час є предметом міжнародної гармонізації. Як наслідок, навіть країни, що розвиваються, користуються сучасними метрологічними системами, що включають схеми порівняння еталонів всередині країни та між країнами і дають можливість передачі точності вимірювань з первинних через вторинні до третинних і робочих еталонів.

1б) Стандартизація (від греч.)

Стандартизація забезпечує сумісність і взаємозамінність продукції та її комплектуючих, однаковість виробничих процесів, безпеку продукції, а також, наскільки можливо, якість виробів. Як правило, стандарти, прийняті в країні, повинні відображати рівень наявної технології.

На міжнародному рівні стандартизація вже давно є предметом діяльності міжнародних організацій, таких як Міжнародна електротехнічна комісія (з 1906 року) та Міжнародна організація зі стандартизації (з 1946 року). Існують також чисельні регіональні організації з питань стандартизації, які займаються встановленням стандартів на регіональному рівні, наприклад європейські аналоги Міжнародної організації із стандартизації та Міжнародної електротехнічної комісії – CEN і CENELEC. Стандартизація певних видів продукції, наприклад продовольчих товарів, на міжнародному рівні підпадає під компетенцію спільної Комісії ФАО/ВООЗ, Кодекс Аліментаріус.

У 70-х роках минулого століття стандарти були визнані технічними бар'єрами в торгівлі, внаслідок чого члени ГАТТ/СОТ об'єднали свої зусилля, щоб запровадити певні підходи для вирішення цієї проблеми. Отже, останнім часом у сфері стандартизації спостерігаються такі тенденції:

перехід від обов'язкового характеру стандартів до їх добровільного застосування; всі обов'язкові вимоги до продукції, процесів і послуг, які переважно стосуються безпеки, мають бути викладені у технічних регламентах;

активне поширення міжнародних стандартів, включаючи вимогу розробляти, де можливо, технічні регламенти на основі відповідних міжнародних стандартів;

відкритість і прозорість розробки стандартів і технічних регламентів на основі Кодексу усталеної практики підготовки, прийняття та застосування стандартів (Додаток 3 до Угоди про технічні бар'єри в торгівлі);

заохочення обміну інформацією у сфері стандартизації;

розширення процесів стандартизації від встановлення технічних вимог до продукції до розробки стандартів для процесів і систем, наприклад стандарти серії ISO 9000 для систем управління якістю, стандарти серії ISO 14000 для систем управління довкіллям, система аналізу ризиків та точок критичного контролю для виробництва продовольчих товарів, належна виробнича практика для виробництва лікарських засобів та ін.

1в) **Оцінка відповідності** (сертифікація) (від лат. Certum – вірно та facere – робити). Оцінка відповідності діяльність, пов'язана з визначенням того, що продукція, системи якості, системи управління якістю, системи екологічного управління, персонал відповідають вимогам, встановленим законодавством.

Закон України "Про акредитацію органів з оцінки відповідності" (Цей Закон визначає правові, організаційні та економічні засади акредитації органів з оцінки відповідності в Україні.) також визначає:

орган з оцінки відповідності випробувальна або калібрувальна лабораторія, орган з сертифікації, орган з контролю, які провадять діяльність у сфері оцінки відповідності продукції, процесів, послуг і персоналу вимогам, встановленим законодавством;

акредитація процедура, у ході якої національний орган з акредитації документально засвідчує компетентність юридичної особи чи відповідного органу з оцінки відповідності виконувати певні види робіт (випробування, калібрування, сертифікацію, контроль);

орган з контролю орган, який здійснює оцінювання відповідності шляхом спостережень і висновків, які супроводжуються відповідними вимірами, випробуваннями і калібруванням;

Оцінка відповідності різних видів продукції, процесів і послуг може здійснюватися у формі:

самооцінки (оцінка першою стороною), коли виробник самостійно оцінює відповідність його продукції чи послуг встановленим вимогам і видає декларацію відповідності;

оцінки другою стороною, коли така відповідність перевіряється покупцем продукції чи послуг;

оцінки третьою стороною, коли відповідність перевіряється незалежною третьою стороною (сертифікація). Остаточною метою оцінки відповідності є гарантування безпеки та якості продукції її кінцевим споживачам, а також допомога їм у здійсненні поінформованого вибору.

Оцінка відповідності може здійснюватися або обов'язково або добровільно. В той час як обов'язкова оцінка відповідності зазвичай обмежується безпекою певних видів продукції, добровільна сертифікація покликана покращити репутацію виробника та здійснити незалежну перевірку якості його продукції, а також допомогти споживачам зробити поінформований вибір.

Як правило, держави або затверджують переліки продукції, що підлягає обов'язковій оцінці відповідності, або встановлюють в окремому законодавчому акті вимогу щодо обов'язкової оцінки відповідності певних товарів. Така продукція утворює так звану законодавчо регульовану сферу. Товари, для яких не встановлено вимог щодо оцінки їхньої відповідності, можуть бути сертифіковані добровільно. Вони утворюють законодавчо нерегульовану сферу. Однак навіть якщо державою не встановлені обов'язкові вимоги сертифікації відповідності товарів, багато покупців, які мають добру репутацію на ринку (підприємства оптової та роздрібної торгівлі, постачальники) для мінімізації власних ризиків часто вимагають від виробників проходження незалежної перевірки відповідності їхньої продукції та надання супровідних сертифікатів відповідності для такої продукції, виданих третьою стороною. Таким чином, ринок накладає на виробників зобов'язання завірення покупця у якості його продукції за допомогою третьої сторони. Хоча така сертифікація належить до добровільної сфери, оскільки ця вимога не встановлена законом, більшість

виробників змушені дотримуватися вимог покупців, щоб залишатися на ринку і зберігати свою ринкову частку. Саме тому така добровільна сертифікація по суті набирає рис обов'язкової, але такої, що вимагається покупцями, а не державою.

Як Угода про технічні бар'єри в торгівлі, так і Угода про застосування санітарних і фіто санітарних заходів заохочують гармонізацію процедур оцінки відповідності та взаємного визнання результатів обов'язкової оцінки відповідності, а також вимагають повідомляти СОТ про чинні процедури оцінки відповідності, оскільки вже давно було визнано, що вони можуть представляти значну перешкоду для міжнародної торгівлі. Проте багато країн здійснюють процес укладення угод про взаємне визнання досить повільно або ж взагалі є неохочими до цього.

1г) Акредитація органів з оцінки відповідності

Акредитація органів з оцінки відповідності має засвідчувати технічну компетентність органів із сертифікації та лабораторій, які діють на ринку надання послуг у сфері оцінки відповідності.

Як правило, для підтвердження своєї компетентності акредитації потребують такі категорії органів із сертифікації та лабораторій:

- випробувальні та калібрувальні лабораторії;
- органи із сертифікації продукції та послуг;
- органи із сертифікації систем управління якістю та систем управління довкіллям;
- органи із сертифікації персоналу;
- органи контролю.

Акредитація органів з оцінки відповідності є по суті добровільною: вона допомагає здобути репутацію на ринку послуг сертифікації та випробувань, а також збільшити клієнтську базу. Однак як уряди, так і широко визнані системи добровільної сертифікації часто вимагають, щоб лабораторії та органи із сертифікації пред'являли атестат акредитації, виданий авторитетним органом з акредитації, для одержання повноважень на діяльність в законодавчо регульованій (обов'язковій) сфері або в рамках широко визнаної добровільної системи сертифікації.

Акредитація може здійснюватися або спеціалізованими органами, наприклад окремо для випробувальних і калібрувальних лабораторій та для органів із сертифікації, або єдиним національним органом з акредитації для всіх видів лабораторій і органів із сертифікації. Останній підхід є більш економним і заохочується на певних регіональних рівнях, наприклад у Європі.

Акредитація органів з оцінки відповідності може значно полегшити шлях до укладання угод про взаємне визнання, що передбачається Угодою про технічні бар'єри в торгівлі і, таким чином, посприяти усуненню технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Однак це можливо лише за умови, що національні органи з акредитації, які діють як в країнах-експортерах, так і в країнах-імпортерах, використовують аналогічні принципи та підходи у своїй діяльності, що забезпечує надійність результатів акредитації. Таким чином, виникає потреба заснування міжнародних і регіональних організацій акредитації, які б встановлювали спільні та однакові критерії діяльності для своїх членів – національних органів з акредитації. Існують дві такі організації: Міжнародна конференція з акредитації лабораторій та Міжнародний форум з акредитації. На європейському рівні існує регіональна організація акредитації, така як організація Європейської співпраці з акредитації (ЄА). Всі члени цієї організації беруть участь у діяльності Міжнародної конференції з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації.

Стислий опис системи технічного регулювання в Україні до проведення реформ. Україна багато разів заявляла про те, що її вступ до СОТ і, врешті-решт, до ЄС є стратегічною метою країни. Для досягнення цих цілей Україна потребує, поряд із здійсненням інших кроків, привести свою систему технічного регулювання у відповідність до міжнародних і європейських вимог. Перші спроби запровадити систему технічного регулювання, яка б відповідала міжнародній практиці, були зроблені у 1993 році, коли було

видано Декрети Кабінету Міністрів України “ Про стандартизацію і сертифікацію” та “Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення”. Так було створено державну систему сертифікації продукції УкрСЕПРО. Однак через неправильне розуміння принципів, які лежать в основі міжнародного досвіду, відсутність належного фінансування та намагання державних установ, організацій та підприємств забезпечити для себе отримання регулярної плати за сертифікацію, українська система технічного регулювання була спотворена, зберігаючи деякі найгірші риси радянської системи та створюючи додаткове навантаження для підприємці.

У березні 1997 року Кабінет Міністрів України видав Постанову “Про заходи щодо поетапного впровадження в Україні вимог директив ЄС, санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і європейських стандартів”, положення якої так ніколи і не були втілені в життя, знову ж таки, через відсутність фінансування передбаченої діяльності з державного бюджету.

До кінця 1999 року технічне регулювання в Україні перетворилося на самодостатню, але застарілу і нединамічну систему, що контролювала грошові потоки від комерційних підприємств до органів із сертифікації. Часто виникали випадки, коли державні органи та підпорядковані їм організації лобіювали розширення переліку продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації, для підтримки свого існування. Україна не змогла впровадити міжнародну вимогу щодо розділення функцій сертифікації та акредитації, що призводить до конфлікту інтересів – в Україні обидві функції належали до повноважень Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації, який у відношенні акредитації надавав перевагу підпорядкованим йому органам із сертифікації і часто дискримінував інших оцінювачів відповідності. Через перевагу обов’язкової сертифікації, добровільна сертифікація продукції та систем якості розвивалася в Україні з великими складнощами.

Україна не змогла впровадити міжнародну вимогу щодо розділення функцій сертифікації та акредитації, що призводить до конфлікту інтересів.

У той же час багато інших проблем, особливо пов’язаних із застарілістю українських стандартів, так ніколи і не були вирішені. Більшість стандартів в Україні залишаються переважно обов’язковими, а дотримання їхніх вимог відстежується відповідним державним органом. Обов’язковий характер українських стандартів і відставання у їхньому оновленні стали на перешкоді інноваційному та технологічному прогресу. Водночас українські підприємства демонструють незначну зацікавленість або навіть її відсутність щодо участі у процесі стандартизації, що лише збільшує прірву між розробниками стандартів і потребами українського бізнесу. Однак українська система стандартизації передбачає щось на зразок можливості виходу із ситуації, що склалася, для виробників. Оскільки нинішні стандарти не можуть охопити всю різноманітність продукції, присутньої на ринку, українським виробникам дозволяється розробляти власні технічні умови для не стандартизованої продукції у відповідності до вимог основоположних стандартів безпеки. Однак ці технічні умови, на відміну від країн з вільною ринковою економікою, набули характеру нормативних документів, які потрібно реєструвати у Державному комітеті стандартизації, метрології та сертифікації. Така реєстрація часто виливається у факти незаконного продажу територіальними органами із стандартизації технологічних ноу-хау, що містяться у таких технічних умовах, конкурентам виробника, який здійснив реєстрацію своїх технічних умов.

Реформа системи технічного регулювання в Україні та проблеми, з якими вона стикається. У січні 2000 року протягом 2000 року було підготовлено три закони – “Про стандартизацію”, “Про підтвердження відповідності” та “Про акредитацію органів з оцінки відповідності”, які були прийняті Верховною Радою України 17 травня 2001 року. Підготовка цих трьох законів відбувалася відкрито із залученням компетентних представників неурядових організацій, включаючи бізнес-асоціації та аналітичні центри. Свою експертну допомогу щодо законопроектів, підготовлених робочою групою, надали французькі та німецькі фахівці.

Остаточною метою реформи, проведеної у 2000-2001 роках, було створити систему технічного регулювання, яка б відповідала міжнародним і європейським вимогам. Це спростило б інтеграцію українських виробників у міжнародний ринок, а також забезпечило б міцну базу для спрощення шляху до укладення угод про взаємне визнання з розвиненими країнами. Це також сприяло б усуненню перешкод, які змушені долати українські експортери.

Зокрема Закон України “Про стандартизацію” передбачив добровільне застосування стандартів, перенесення обов’язкових вимог до продукції до технічних регламентів і запровадження міжнародної практики розробки стандартів з наданням бізнесу більших можливостей щодо участі у процесі стандартизації. Відповідно до положень цього закону при Кабінеті Міністрів України було створено спеціальний дорадчий орган – Раду стандартизації. Цей орган був покликаний сприяти діалогу між розробниками стандартів і виробниками. Закон України “Про стандартизацію” також передбачив створення національного центру міжнародної інформаційної мережі ISONET, де українські та закордонні виробники могли б отримати відомості про технічні вимоги, яких необхідно дотримуватися в Україні.

Закон України “Про підтвердження відповідності” передбачив поступове запровадження в Україні Директив “Нового підходу”, що спираються на модульний підхід, широке використання декларації про відповідність замість сертифікації третьою стороною, а також надання виробникам більшої гнучкості щодо дотримання основних вимог безпеки продукції, встановлених правовими актами, а не стандартами. У відповідності до цього Закону Кабінет Міністрів України повинен був видати технічні регламенти з підтвердження відповідності, які були б ідентичними Директивам “Нового підходу”. Закон також визначив поняття законодавчо регульованої та законодавчо нерегульованої сфер, а також встановив, що вимога обов’язкового підтвердження відповідності застосовується лише до законодавчо регульованої сфери, у той час як добровільне підтвердження відповідності відбувається у законодавчо нерегульованій сфері. Відповідно до Закону функції з уповноваження органів з сертифікації на проведення робіт з підтвердження відповідності у законодавчо регульованій сфері було покладено на Міністерство економіки. Це міністерство, на відміну від Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації та інших державних органів, не мало жодних підпорядкованих органів із сертифікації, що дозволяло ефективно попередити виникнення конфлікту інтересів у процесі уповноваження відповідних органів на проведення робіт з підтвердження відповідності у законодавчо регульованій сфері, як це мало місце у 1993-1999 роках.

7 жовтня 2003 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1585 “Про затвердження Технічного регламенту модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності”. У грудні 2003 року Кабінет Міністрів України делегував право на прийняття таких регламентів Державному комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики (наступнику Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України).

До українських технічних регламентів з підтвердження відповідності повинні були б бути додані переліки добровільних стандартів, відповідність яким розглядалася б як автоматичне дотримання вимог таких технічних регламентів. У 2003-2004 роках Державний комітет з питань технічного регулювання та споживчої політики видав 13 технічних регламентів, які повинні були стати аналогами Директив “Нового підходу”. Однак стандарти для таких регламентів, які були б гармонізовані з відповідними європейським та міжнародними вимогами, не були прийняті, внаслідок чого українські технічні регламенти з підтвердження відповідності не набрали чинності. Нині в Україні все ще функціонує стара система сертифікації, чекаючи на прийняття відповідних стандартів. Ця система зберігає старий перелік продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації. Цей перелік є значно довшим, ніж

перелік продукції, на який поширюються Директиви “Нового підходу”. У порівняльній таблиці нижче подається:

перелік продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації в Україні у відповідності до старої, але діючої системи (перша колонка);

перелік продукції, на яку поширюються відповідні Директиви “Нового підходу” із зазначенням номеру кожної Директиви (друга колонка);

перелік продукції, на яку поширюються українські технічні регламенти з підтвердження відповідності, для яких ще не було прийнято гармонізованих стандартів (третя колонка). Номер та дата прийняття кожного регламенту подається у дужках.

Для зручності порівняння Директив “Нового підходу” з українськими технічними регламентами вони співставлені у таблиці. Втім, метод співставлення неможливо було застосувати до нинішнього переліку продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації в Україні, оскільки він був складений на основі абсолютно інших принципів. Цей перелік подається у таблиці станом на 1 листопада 2005 року.

Порівняльна таблиця. Порівняльний перелік продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації в Україні та на рівні Європейського Союзу.

Як видно з таблиці, поки що українські технічні регламенти з підтвердження відповідності охоплюють не всю продукцію, на яку поширюються Директиви “Нового підходу”. Це частково пояснюється тим, що не вся продукція виробляється в Україні, а частково – розподілом сфер відповідальності між різними державними органами. Так, технічні регламенти з підтвердження відповідності будівельних матеріалів мають прийматися Міністерством будівництва та архітектури, яке відповідає за питання стандартизації у цій сфері. В деяких випадках є також певні проблеми з іншими державними органами, які мають узгодити відповідний технічний регламент.

Нарешті, Закон України “Про акредитацію органів з оцінки відповідності” передбачив створення окремого єдиного органу з акредитації України, який мав перейняти усі функції, що стосуються акредитації, від Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації, а також стати членом організації Європейської співпраці з акредитації, Міжнародної конференції з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації. Такий орган був заснований у січні 2002 року при Міністерстві економіки України та отримав назву Національне агентство з акредитації України (НААУ). Однак через те, що нова реформована система технічного регулювання так і не вступила в дію, це агентство переважно відповідає за питання акредитації у не дуже розвиненій добровільній сфері та не має достатніх ресурсів для початку процесу інтеграції у зазначені вище європейську та міжнародні організації.

На шляху до Європи: питання, що потребують подальшого вирішення у ході реформи технічного регулювання в Україні. На жаль, прогрес у впровадженні трьох реформаторських законів у сфері технічного регулювання є досить повільним. Український уряд вже кілька разів не зміг виділити достатніх коштів для гармонізації українських стандартів з міжнародними та європейськими. Для досягнення рівня гармонізованих стандартів, достатнього для країни, яка має намір вступити в Європейський Союз, Державний комітет з питань технічного регулювання та споживчої політики запланував прийняти 1810 стандартів ISO протягом п’яти років, тобто 362 стандарти ISO щорічно. Однак недостатнє державне фінансування цих зусиль призводить до постійного відставання від узгодженого графіку. З цієї ж причини так і не було створено та обладнано національний центр міжнародної інформаційної мережі ISONET відповідно до вимог COT. Було підраховано, що для створення такого центру потрібно приблизно 3 млн. дол. США. Більше 6 млн. доларів США потрібно для підвищення компетентності Національного агентства з акредитації України та його підготовки до вступу в організацію Європейської співпраці з акредитації, Міжнародну конференцію з акредитації лабораторій та Міжнародний форум з акредитації.

Зволікання з гармонізацією стандартів призвело до того, що українські технічні регламенти з підтвердження відповідності приймаються дуже повільно, таким чином, відкладаючи на більш пізній час введення у дію реформованої системи технічного регулювання та зберігаючи стару систему. Система технічного регулювання, яка формувалася в Україні починаючи з 1993 року, все ще діє і діятиме до того часу, поки не буде повністю сформована нова система. На жаль, через непередбачувані перспективи фінансування реформи, граничного терміну для такого перехідного періоду не було встановлено. У той же час паралельне функціонування двох систем неодмінно призведе до неправильного розуміння та заплутає як виробників, так і органи із сертифікації.

У той же час уряд подав на розгляд Верховної Ради України проект закону “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності”, що має замінити Закони України “Про стандартизацію” та “Про підтвердження відповідності”. Новий законопроект, який було визнано обов’язковим для забезпечення вступу України до СОТ, містить кілька новел. Наприклад, законопроектом пропонується усунути різницю між технічними регламентами в цілому та технічними регламентами з підтвердження відповідності. Всі вимоги щодо підтвердження відповідності, якщо такі будуть застосовуватися, будуть міститися в технічних регламентах, що вимагаються Угодою СОТ про технічні бар’єри в торгівлі. Хоча законопроект і робить більш зрозумілими багато питань, ускладнених чинними законами “Про стандартизацію” та “Про підтвердження відповідності”, він також містить певні положення, які є кроком назад у контексті реформ. Наприклад, законопроект покладає компетенцію уповноважувати органи із сертифікації на проведення робіт у законодавчо регульованій сфері на Державний комітет технічного регулювання та споживчої політики. Це призведе до конфлікту інтересів та зіткнень між цим органом та іншими державними органами, чиї підпорядковані органи можуть не отримати дозволу на проведення діяльності на прибутковому ринку обов’язкової оцінки відповідності.

Проблема реформування української системи технічного регулювання ускладнюється ще й тим, що українські органи із сертифікації не мають відповідного обладнання, їм не вистачає компетентного персоналу, який би міг застосовувати європейські методи підтвердження відповідності. Це може серйозно зашкодити здатності України укласти взаємні угоди про визнання, які могли би полегшити діяльність українських експортерів на світових і європейських ринках. У цьому відношенні Україна безумовно потребує допомоги Європейського Союзу.

За реформою сфер стандартизації, підтвердження відповідності та акредитації так і не була запропонована наступна реформа сфери ринкового нагляду, яка б у відповідності до Директиви 2001/95/ЕС передбачила ефективний механізм виявлення небезпечних товарів на ринку та посприяла б покращенню ринкової прозорості. Функції контролю безпеки продукції так і залишаються розкиданими між різними державними органами, в залежності від виду продукції та того, чи вона виробляється та (або) продається виробником, оптовим постачальником чи підприємством роздрібної торгівлі. Це часто призводить до дублювання функцій та спричинює частковий збіг об’єктів контролю.

Україна не запровадила механізму цивільної відповідальності виробника за введення в обіг дефектної продукції, як це передбачено Директивою 85/374/ЕЕС. Положення Цивільного кодексу України 2003 року не відображають відповідних європейських вимог. Відсутність гармонізації у сфері цивільної відповідальності призвела до кількох судових справ, де іноземні виробники та імпортери скаржилися, що українські суди розглядали їхні справи не у відповідності до європейських принципів і підходів.

Висновки

Таким чином, залишається ще великий обсяг роботи на шляху України до Європейського Союзу та його ринку у сфері технічного регулювання та створення спільного з ЄС ринку. Ще стоять такі основні завдання, які потребують вирішення:

збільшення ресурсів, особливо фінансових, для здійснення гармонізації українських стандартів з міжнародними та європейськими;

посилення інституційні рамки системи технічного регулювання для реального впровадження реформаторських законів;

недопущення конфлікту інтересів та зіткнень між державними органами щодо розподілу ринку обов'язкового підтвердження відповідності з метою забезпечення конкуренції на цьому ринку як між державними, так і між приватними органами із сертифікації;

особливу увагу слід приділити підвищенню компетентності українських оцінювачів відповідності, а також модернізації технологічного рівня українських органів із сертифікації та випробувальних лабораторій;

Національному агентству з акредитації України слід почати вживати активних зусиль, спрямованих на вступ до організації Європейської співпраці з акредитації, Міжнародної конференції з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації.

Безумовно, що для вирішення зазначених вище завдань Україна потребує допомоги Європейського Союзу. Ці завдання можуть навіть стати напрямками подальшої співпраці між Україною та ЄС для цілей створення спільного ринку та усунення технічних бар'єрів в торгівлі.

Концепція розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики в Україні. Стратегічним завданням України на найближчий період є курс на інтеграцію в Європейський Союз. Один з визначальних кроків у цьому напрямку – реформування системи технічного регулювання України, спрямоване на її гармонізацію з міжнародними системами. Адаптація законодавства України в сфері технічного регулювання здійснюється шляхом впровадження технічних регламентів, розроблених на основі відповідних директив Європейського Союзу.

29 жовтня 2009 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 1149 затверджений Технічний регламент безпеки низько напруженого електричного обладнання, обов'язкове застосування якого почалося з 1 січня 2012 р. Вимоги цього регламенту поширюються в тому числі на побутові електроприлади й обов'язкові для виконання:

- виробниками, їх уповноваженими представниками (резидентами України) або особами (резидентами України), які займаються введенням електроустаткування в обіг;
- центральними органами виконавчої влади, на які покладені функції технічного регулювання й нагляду за безпекою електроустаткування;
- призначеними у встановленому порядку органами з оцінки відповідності електроустаткування.

У технічному регламенті зазначено, що введення електроприладів в обіг на території України допускається за умови їх відповідності встановленим у регламенті вимогам безпеки, а саме:

на електроприладах повинні бути нанесені найважливіші показники, розуміння й дотримання яких є умовою безпечної експлуатації. Якщо нанесення такої інформації на електроприладі не можливе, то ці показники повинні бути зазначені в супровідній документації;

найменування електроприладу, виробника, фірми або торговельний знак повинні бути чітко нанесені безпосередньо на електроприладі або у разі відсутності можливості – на упаковці;

електроприлад і його складові частини не повинні створювати небезпеки під час складання й приєднання, що проводяться відповідно до встановлених правил;

для захисту від небезпечних факторів, пов'язаних з електроприладом, при розробці й виготовленні повинні бути впроваджені технічні рішення, які за умови правильного обслуговування електроприладу й використання його за призначенням забезпечують:

- захист людей і тварин від можливих фізичних травм або іншої шкоди, причиною яких може бути безпосередній або побічний електричний контакт;
- захист від виникнення в електроприладі температури, електричної дуги або випромінювання, здатних створити небезпеку;
- захист людей, тварин і майна від небезпечних факторів неелектричного походження;

- відповідність ізоляції встановленим вимогам;

для захисту від небезпеки, яка може виникнути внаслідок дії зовнішніх факторів на електроприлад, при розробці й виготовленні повинні бути впроваджені технічні рішення, які за умови правильного обслуговування електроприладу та використання його за призначенням забезпечують:

- стійкість електроприладу до впливу механічних факторів;

- стійкість електроприладу до впливу немеханічних факторів зовнішнього навколишнього середовища;

- безпека для людей, тварин і майна при можливих перевантаженнях електроприладу.

На відміну від Системи УкрСЕПРО, у якій процедурою підтвердження відповідності займається призначений (уповноважений) орган із сертифікації, процедура оцінки відповідності електроприладів вимогам технічного регламенту передбачає, що виробник або вповноважений представник гарантують і декларують відповідність електроприладу встановленим вимогам. За результатами оцінювання відповідності виробник або вповноважений представник проставляє на кожному електроприладі, упаковці, інструкції для експлуатації або свідоцтві про гарантію національний знак відповідності й оформляє декларацію відповідності у встановленій формі. Таким чином, уся відповідальність за процедуру оцінки відповідності вимогам технічного регламенту покладає на виробника продукції.

Сучасний стан технічного регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, а також перевірка їх дотримання не відповідає основним положенням законодавства ЄС, внаслідок чого іноземними торговими партнерами не визнаються результати діяльності національних органів з оцінки відповідності та метрології.

Зелена книга. Мета Зеленої книги „Про політику адаптації національного законодавства у сфері технічного регулювання та споживчої політики до європейських вимог". Проблемою є наявність в Україні розриву між тим, які вимоги висуває ЄС до системи ринкового нагляду, і тим, що реально може виконати Україна.

Мета цієї Зеленої книги – визначити проблеми переходу від наявного стану до виконання вимог ЄС щодо системи ринкового нагляду та виявити можливості їх вирішення.

Вади наявної в Україні системи нагляду та контролю продукції, а також складність запровадження нової системи ринкового нагляду, що відповідає європейським вимогам, має достатньо високу ціну для всіх основних груп інтересів у суспільстві.

Біла книга „Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог". Білу книгу “Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог” підготовлено в рамках проекту “Діяльність груп аналізу політики у державних органах України”, який здійснював Міжнародний центр перспективних досліджень за ініціативи Головного управління державної служби України на замовлення Центру сприяння інституційному розвитку державної служби. Проект фінансувався коштом Державного бюджету України.

Нещодавня криза у продовольчому секторі змусила європейські органи влади розпочати фундаментальну реформу законодавства у продовольчій сфері на рівні Співтовариства. У *Білій книзі з безпечності харчових продуктів, прийнятій 12 січня 2000 року* Європейська Комісія пропонує проведення ґрунтовної законодавчої реформи у продовольчій сфері. Її метою має бути поступовий перехід від вертикального та неузгодженого до горизонтального та всебічного підходу. За основу було взято інтегрований підхід щодо просування товару від ферми до кінцевого споживача.

У Білій Книзі про завершення формування внутрішнього ринку та про взаємне визнання Комісія вже передбачила принцип нового підходу: "в тих галузях, де перешкоди у торгівлі створено внаслідок виправданих відхилень від національних нормативних актів, що регулюють охорону здоров'я і безпеку громадян та споживачів, а також захист навколишнього середовища, гармонізація законодавства буде обмежуватися лише

встановленням основних вимог, дотримання яких дозволить вільний обіг товару в межах Співтовариства.

Документ складається з таких структурних елементів: вступ, чотири розділи, висновки, перелік використаних джерел і 17 додатків.

- Перший розділ розглядає проблеми та нові можливості у сфері адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

- У другому розділі визначено цілі державної політики з вирішення визначених проблем.

- Третій розділ стосується опису стратегії вдосконалення галузі норм і стандартів до європейських вимог, зокрема основних завдань стратегії вдосконалення; показників оцінювання прогресу вдосконалення адаптації технічного законодавства та нормативної бази; варіантів подальшого розвитку; вибору найбільш прийняттого варіанта; основних принципів запропонованого варіанта політики адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

- Четвертий розділ містить інформацію щодо заходів реалізації стратегії вдосконалення галузі. Визначено перешкоди у процесі усунення проблем і способи їх подолання; очікувані наслідки від вдосконалення законодавчої та нормативної бази; потрібні ресурси для забезпечення реалізації заходів; часові рамки виконання завдань з адаптації законодавчої та нормативної бази.

- Прикінцевий розділ містить висновки.

- У додатках наведено окремі проекти національних законодавчих актів, спрямовані на реалізацію політики адаптації законодавчої та нормативної бази до європейської.

Червона книга "Про політику адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог". Питання адаптації законодавства України до стандартів ЄС постало на порядку денному після підписання Угоди про партнерство і співробітництво. Згідно зі статтею 51(1) Угоди про партнерство і співробітництво, важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною і Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством ЄС. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. " Серед галузей, в яких буде проводитись адаптація, Угода називає, зокрема, охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнього середовища. У Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу 1998 року говориться про те, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні з сучасною європейською системою права. Це забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, який склався у державах — членах ЄС. З метою адаптації законодавства України до європейських стандартів імплементується Угода про партнерство та співробітництво, укладаються галузеві угоди, чинне законодавство України приводиться у відповідність до стандартів ЄС, створюється механізм приведення проектів актів законодавства України у відповідність до норм ЄС. Важливим етапом реалізації процесу адаптації в Україні стало затвердження 27 листопада 2003 року Верховною Радою України Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. У Програмі подається ряд визначень напрямів гармонізації законодавства України у сфері технічного регулювання (закони України про ринковий нагляд, про загальну безпеку продукції, про відповідальність за дефектну продукцію тощо), шляхи подолання проблем у сфері адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

Упровадження норм директив "старого" підходу повинно здійснюватися відповідно до так званої "Рожевої книги", розробленої Директоратом з питань підприємництва і промисловості Європейської комісії. Ця книга є настановою щодо адаптації технічного законодавства в галузі норм і стандартів до вимог ЄС для країн, що хочуть набути членства в ЄС.

Зовнішні та внутрішні чинники впливу на систему технічного регулювання та споживчої політики. Напрями адаптації системи технічного регулювання України з вимогами ЄС: проведення адаптації українського законодавства до європейського, гармонізація нормативної бази з міжнародними і європейськими стандартами, поступовий перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності за вимогами технічних регламентів, зміцнення та розвинення спроможності українських інституцій у сфері ринкового нагляду на основі досвіду держав-членів ЄС. Європейська модель розвитку системи технічного регулювання. Приведення інфраструктури якості України відповідно до стандартів ЄС. Реформування системи технічного регулювання.

Кожний товар, що перебуває в обігу на внутрішньому ринку національної економіки, має свій життєвий цикл. Він розпочинається з появою на ринку товару з унікальними споживчими властивостями й формуванням на нього попиту споживачів. Закінчення циклу характеризується спадом попиту на товар через його неспроможність задовольнити потреби покупців. На конкурентному ринку закінчення життєвого циклу одного товару є одночасно початком циклу іншого товару з кращими якісними характеристиками, якому покупці віддають перевагу і який вони мають можливість придбати. Чим більше на внутрішньому ринку певної країни національних товарів з високими якісними характеристиками, тим більший їх сукупний життєвий цикл, що створює сприятливі передумови для стійкого економічного зростання за рахунок як внутрішнього, так і іноземного споживача. Тому, якісною складовою стійкого зростання внутрішнього ринку кожної національної економіки можна вважати збільшення нецінової конкурентоспроможності продукції власного виробника, тобто здатності цієї продукції задовольняти мінливий споживчий попит покупців за рахунок унікальних якісних характеристик.

Нецінова конкурентоспроможність продукції на внутрішньому ринку кожної країни зростає під дією двох чинників. Перший з них - це зміна споживчих переваг покупців на користь продукції з кращими якісними характеристиками. Його дія, переважно, спричиняється зміною купівельної спроможності населення. Її зростання, як правило, супроводжується зміною споживчих переваг на користь якісної та безпечної продукції. Другий чинник - це вимоги і контроль держави щодо безпеки споживання продукції, що існує у вигляді системи технічного регулювання. Його дія регламентується законодавчими актами, корегується громадською думкою щодо якості продукції, цінностями партій, груп, представники яких наділені повноваженнями законодавчої та виконавчої влади тощо.

В засобах масової інформації, в ділових та урядових колах все частіше висловлюється думка про необхідність здійснення кардинальних реформ в системі технічного регулювання. Аргументи на користь цього звучать в основному два. Перший - виконання Україною зобов'язань щодо приведення стандартів до вимог Світової організації торгівлі (СОТ) та відміни обов'язкової сертифікації. Другий аргумент наводиться за допомогою експертних висновків про те, що існуюча система технічного регулювання є інституційним бар'єром, що стримує появу на ринку інноваційної продукції та технологій та спричиняє невинноваті великі витрати на проходження процедур обов'язкової стандартизації, сертифікації та відповідних перевірок. Перший аргумент є суто договірним. Він будується на політичних домовленостях про те, що Україна буде впроваджувати практику технічного регулювання, що використовується у країнах-членах СОТ. Дискусії з приводу виконання цих домовленостей, після взяття Україною міжнародних зобов'язань, виходять поза межі економічної науки. Економісти можуть оцінювати ефективність державної політики та рекомендувати шляхи її вдосконалення. Що стосується другого аргументу, то варто зауважити, що виконання любых правил технічного регулювання так чи інакше збільшує собівартість виготовлення продукції.

Зважаючи на те, що наведені вище аргументи недостатньо переконливо свідчать про економічну доцільність здійснення кардинальних реформ в системі технічного регулювання напевно варто більш детально проаналізувати ефективність державної політики у цій сфері. З точки зору теорії, об'єктивно оцінити ефективність політики

технічного регулювання можливо лише одним шляхом - покласти на шальки терезів з однієї сторони: сумарні витрати підприємців на дотримання процедур технічного регулювання, а з іншої: рівень нецінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції у світовому господарстві, що залежить від її якості та безпеки споживання. І якщо вигоди від існуючого рівня нецінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції будуть перевищувати витрати підприємців та держави на дотримання вимог та процедур технічного регулювання можна стверджувати, що ця політика є ефективною. У протилежному випадку можна говорити про доцільність реформування системи технічного регулювання.

Крім того, оцінюючи систему технічного регулювання варто враховувати не лише поточні вигоди а й те, як вона відповідає завданням стратегії розвитку внутрішнього ринку країни. Якщо країна орієнтується на збільшення обсягів виробництва проміжної продукції, тобто сировини та напівфабрикатів, то політика технічного регулювання не буде суттєво впливати на її розвиток. І навпаки, при орієнтації на виготовлення споживчих та Інвестиційних товарів, що безпосередньо споживаються людьми чи використовуються у процесі виробництва роль цієї політики суттєво зростає. Спробуємо з цих позицій оцінити існуючу систему технічного регулювання в Україні.

Для того щоб оцінити наявну систему технічного регулювання з позиції стратегії розвитку внутрішнього ринку необхідно окреслити пріоритетні напрямки перетворень на ньому в посткризовий період. Для цього варто звернутися до проблеми пов'язаної з виявленням основних чинників, що спричинили глибоку економічну кризу в Україні в IV кв. 2008р. їх виявлення дає відповідь на запитання про можливі пріоритети розвитку внутрішнього ринку в посткризовий період з метою уникнення в майбутньому різких економічних спадів.

Аналіз вимог національного, міжнародного та європейського законодавства, що регулює питання надання міжнародної технічної допомоги. У світовій донорській практиці виділяють чотири основні інструменти зовнішньої допомоги: 1) гуманітарна допомога; 2) харчова/товарна допомога; 3) технічна допомога; 4) бюджетна підтримка. Ці інструменти різняться за своїми завданнями – перший і другий використовують для подолання нагальних проблем країни - отримувача, як-от нестача продовольства, відбудова після збройних конфліктів і катастроф. Третій і четвертий спрямовують на стратегічні ініціативи, наприклад, на підтримку секторних реформ, розбудову інституцій та інфраструктури країни-отримувача.

Передумовою ефективного залучення та використання зовнішньої допомоги є наявність підтримки процесу на високому політичному рівні, чітко визначених стратегічних пріоритетів розвитку країни, на які накладаються пріоритети залучення допомоги, та система (і механізми) управління допомогою.

Водночас функціонують окремі органи виконавчої влади (зі спеціальним статусом), які координують процес залучення та використання допомоги, а саме Агентство координації міжнародної технічної допомоги, Національне агентство з питань реконструкції та розвитку та Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції. Керівництво цих органів здійснювало політичну підтримку процесу залучення допомоги та контроль за її ефективним використанням.

Роль та характеристика проектів міжнародної технічної допомоги країн ЄС (проекти TACIS). Програма TACIS (Tacis Programme) — програма Європейського Союзу на допомогу новим незалежним державам Східної Європи і Центральної Азії (колишні республіки Радянського Союзу, крім країн Балтії) в перехідний період.

Розпочалася 1991 року; до 2003 року включала і Монголію. Сприяє передаванню знань і умінь; фінансує різноманітні проекти з надання консультативної допомоги, професійної виучки, допомоги у створення правової та нормативної бази, налагодження партнерських стосунків, створення нових і реорганізації наявних інститутів. Програма «TACIS» фінансує проекти в різних сферах, а саме: інституційна, правова і адміністративна реформа; розвиток приватного сектора і підтримка економічного розвитку; пом'якшення соціальних наслідків

перехідного періоду; охорона довкілля та керування природними ресурсами; розвиток села та ядерна безпека.

Проект Twinning. Україна стала першою серед країн СНД, для якої став доступним основний механізм трансформації і адаптації до вимог Європейського Союзу систем державного управління країн-кандидатів ЄС – Twinning.

Проект Twinning «Гармонізація законодавчих норм та стандартів України з законодавчими нормами та стандартами ЄС у сфері цивільної авіації» з надання технічної допомоги розпочався у вересні 2007 року. Реалізація проекту тривала 21 місяць

Слово "**Twinning**" походить від англійського слова "a twin" – "близнюк" і загалом використовується для опису рівноправного співробітництва. **Twinning** - це інструмент інституціональної розбудови і нова форма безпосереднього технічного співробітництва між органами влади держав – членів ЄС та країн-бенефіціарів. Twinning має на меті допомагати країнам-бенефіціарам покращувати та підсилювати адміністративне функціонування органів державної влади, їх структуру, людські ресурси, управлінський потенціал, що має сприяти апроксимації *acquis communautaire* (законодавство ЄС).

Інструмент Twinning містить в собі рамки, які регулюють співпрацю між державним органом (бенефіціаром) та органом-партнером від країни – члена ЄС. Разом вони розробляють та впроваджують проект Twinning в країні-бенефіціарі.

Визначальною рисою проекту Twinning є безпосередній обмін специфічним досвідом у окремо взятій сфері державного регулювання з метою впровадження норм та стандартів ЄС, передачу “ноу-хау” та передової практики між державними органами країн – членів ЄС та їхніми партнерами-бенефіціарами, напруження унікального національного досвіду.

На відміну від інших видів технічної допомоги, проекти Twinning не є класичною технічною допомогою, яка передбачає односторонню підтримку. Проекти Twinning мають бути спрямованим на вирішення конкретної проблеми і має завершитися досягненням обов’язкових результатів, за що несуть відповідальність керівники проекту – державні службовці високого рівня з країни – члена ЄС та країни-бенефіціара.

Зі сторони адміністрацій країн-членів ЄС основним внеском у проект Twinning, який зумовить у перспективі необхідні зміни, є команда коротко - та середньострокових експертів ЄС – практиків впровадження *acquis* у державних органах нових країн – членів ЄС, країн-кандидатів та потенційних кандидатів до ЄС. Запропоновані експерти не можуть бути приватними консультантами, а є державними службовцями аналогічних органів, або представниками уповноважених органів (Mandated Bodies) країн – членів ЄС. Пропозиції стосовно партнерства в рамках проектів Twinning оцінюються лише на основі їхньої якості та відбір здійснюється за особливою процедурою.

У кожному проекті працює керівник проекту від країни – члена ЄС (Member State Project Leader – MS PL) та постійний радник проекту Twinning (Resident Twinning Adviser – RTA). У країні-бенефіціарі також визначаються дві ключові посади: керівник проекту від країни-бенефіціара (Beneficiary Country Project Leader – BC PL) та партнер постійного радника проекту (Resident Twinning Adviser Counterpart).

Постійний радник проекту призначається органом влади країни-члена ЄС або уповноваженим органом країни-члена ЄС для роботи над впровадженням проекту в органі-бенефіціарі (або іншому органі-партнері) упродовж, щонайменше, 12 місяців.

Керівники проекту від обох сторін відповідають за загальне спрямування та координування проекту. Результат досягається завдяки чітко спланованим і розрахованим заходам, що прописані в Робочому плані (Work Plan) проекту Twinning.

Виконавцями проектів Twinning є неприбуткові організації, котрі мають менший, порівняно із консалтинговими фірмами, досвід виконання контрактів, але постійно працюючи з проектами Twinning, вони підвищують професіоналізм у цій сфері. Їм доводиться стикатися з такою проблемою як нестача персоналу, адже у проектах Twinning не

передбачається залучення до реалізації проектів Twinning місцевих експертів (окрім персоналу органу-бенефіціара та асистентів РТА).

Цикл проекту Twinning вимагає значних витрат людських ресурсів та робочого часу для підготовки проектів та його реалізації.

У рамках реалізації проектів Twinning передбачені такі види діяльності, як консультування (щодо підготовки законопроектів, організаційно-інформаційні питання тощо), тренінги, навчально-ознайомчі поїздки та стажування. Всі види діяльності та витрат, передбачені на виконання проектів Twinning та усіх пов'язаних з цим процедур викладені у Керівництві з використання інструменту Twinning, 2009 (Manual).

Проект Twinning може бути як класичний Twinning (Classic, тривалістю до 36 місяців) і бюджетом до 2 млн. євро або як полегшений Twinning (Light, тривалістю до 6 місяців) та бюджетом 250 тис. євро.

Партнери по проектах Twinning отримують спільну вигоду, це, наприклад:

- Обмін досвідом і знаннями на основі рівноправного спілкування між партнерами проекту Twinning ("від державного службовця до державного службовця");
- Впровадження кращої практики органів влади країн-членів ЄС;
- Досвід в управлінні проектами технічної допомоги, зокрема Twinning;
- Взаємодоповнення, якщо партнером від ЄС виступає консорціум;
- Досягнення відповідності національного законодавства у певній сфері нормам та стандартам ЄС;
- Встановлення довгострокових робочих взаємин, створення професійних мереж і, відповідно, покращення поінформованості про країну-бенефіціар серед країн – членів ЄС;
- Проведення навчальних тренінгів, покращення професійних спроможностей;
- Розроблення та впровадження адаптованих нормативно-правових актів, що є необхідною умовою виконання досягнутих домовленостей між країною-бенефіціаром та ЄС (спільні угоди, плани дій, інтеграція у спільний внутрішній ринок Європейського Союзу);
- Зміни в організаційній практиці та культурі, покращення комунікації та координації між органом-бенефіціаром та партнерами з ЄС.
- Досягнення додаткових (незапланованих) результатів тісної співпраці державних службовців із країн-членів ЄС з партнерами з країн-бенефіціарів.

Історична довідка Впровадження інструменту Twinning було започатковано Європейською Комісією в 1997 році у контексті розширення Європейського Союзу. Цей новий інструмент інституціональної розбудови був створений з метою інтеграції законодавства ЄС у законодавство країн-бенефіціарів, впроваджено більше двох тисяч проектів Twinning. У травні 1998 року розпочалася реалізація інструменту Twinning, яка сприяла розбудові професійної мережі державних службовців органів влади країн – членів ЄС і тих країн, де імплементувалися проекти Twinning.

Білі книги-White Papers- Білі книги Європейської Комісії містять пропозиції щодо діяльності Спільноти. Це розроблені експертами та офіційними службами конкретні напрямки політики. У деяких випадках, появі білої книги передують публікація відповідної зеленої книги, мета якої – започаткувати консультаційний процес на європейському рівні. Прикладом можуть слугувати такі білі книги Комісії: про завершення формування спільного ринку; “Зростання, конкурентоспроможність і зайнятість”; про зближення законодавства асоційованих держав Центральної та Східної Європи у сферах, що стосуються спільного ринку тощо. Якщо Рада підтримує білу книгу, вона може стати програмою дій Союзу у відповідній сфері.

Зелені книги-Green Paper- документи Комісії, що мають на меті ініціювати громадське обговорення та розпочати процес консультацій на європейському рівні з певної тематики (соціальна політика, єдина валюта, телекомунікації тощо). Результатом таких консультацій згодом може стати публікація офіційних білих книг, де висновки дебатів узагальнені у формі практичних пропозицій Комісії.

“*ТЕМПУС*” програма *TEMPUS*- Схема співпраці між країнами ЄС і країнами-партнерами в галузі вищої освіти. “ТЕМПУС” – транс’європейська програма взаємно обмінів між університетами (Trans-European Mobility Programme for University Studies, TEMPUS), розпочалася 1990 року на підтримку реформи вищої освіти в країнах Центральної та Східної Європи; відтоді вона тричі оновлювалась (“ТЕМПУС II”, “ТЕМПУС Iibis” і “ТЕМПУС III” – на 2000 – 2006 рр.). Нині до країн-партнерів ЄС у цій програмі належать західнобалканські країни, країни Східної Європи та Центральної Азії (так звані “країни “ТАСІС”) і країни Середземномор’я.

“*ТАСІС*” програма *Tacis Programme*- програма Європейського Союзу на допомогу новим незалежним державам Східної Європи і Центральної Азії (колишні республіки Радянського Союзу, крім країн Балтії) в перехідний період. Розпочалася 1991 року; до 2003 року включала і Монголію. Сприяє передаванню знань і умінь; фінансує різноманітні проекти з надання консультативної допомоги, професійної виучки, допомоги у створення правової та нормативної бази, налагодження партнерських стосунків, створення нових і реорганізації наявних інститутів. Програма “ТАСІС” фінансує проекти в різних сферах, а саме: інституційна, правова і адміністративна реформа; розвиток приватного сектора і підтримка економічного розвитку; пом’якшення соціальних наслідків перехідного періоду; охорона довкілля та керування природними ресурсами; розвиток села та ядерна безпека.

Вказівки щодо проведення занять

При вивченні теми необхідно приділити увагу «Програмі міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання». Особливо ретельно треба вивчити «Завдання та реалізацію спільного Плану дій "Україна Європейський Союз"», а також «Роль, значення споживчої політики». Важливо розглянути «Загальний огляд ситуації у світі та глобальні виклики людству, що впливають на сферу технічного регулювання та споживчої політики». Необхідно приділити увагу наступним питанням, які є актуальними для українського законодавства: «Як формується система технічного регулювання в Україні», «Технічне регулювання електротехнічної галузі в Україні» та перспективи їх розвитку.

План практичного заняття:

1. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання.
2. Завдання та реалізація спільного Плану дій "Україна Європейський Союз": щодо вдосконалення національної системи технічного регулювання та споживчої політики і наближення відповідного українського законодавства, норм, та стандартів до законодавства ЄС.
3. Як формується система технічного регулювання в Україні.
4. Технічне регулювання електротехнічної галузі в Україні.

Методи навчання:

Методи контролю

практичні методи: вправи, робота з навчально-методичною літературою: конспектування; тезування, анотування;

Інноваційні методи навчання

комп’ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій.

Питання для контролю

1. Акредитація.
2. Сучасний стан на напрямки розвитку технічного регулювання в світовому суспільстві та Україні.
3. Дати стислий опис системи технічного регулювання в Україні до проведення реформ
4. Описати реформи системи технічного регулювання в Україні та проблеми, з якими вона стикається.

5. На шляху до Європи: питання, що потребують подальшого вирішення у ході реформи технічного регулювання в Україні
6. Концепція розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики в Україні
7. Зелена книга, мета Зеленої книги.
8. Біла книга „Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог”.
9. Червона книга "Про політику адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог”.
10. Зовнішні та внутрішні чинники впливу на систему технічного регулювання та споживчої політики.
11. Аналіз вимог національного, міжнародного та європейського законодавства, що регулює питання надання міжнародної технічної допомоги.
12. Роль та характеристика проектів міжнародної технічної допомоги країн ЄС (проекти TACIS). Проект Twinning.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Закони України "Про стандартизацію", "Про технічні регламенти та оцінку відповідності", "Про акредитацію органів з оцінки відповідності": підручник. Паливода А.В., 2022. 112 с.
2. Должанський А.М., Максакова О.С., Бондаренко О.А., Чорноіваненко К.О., Аюпова Т.А., Петльований Є.О., Ломов І.М., Мосьпан Н.М., Полякова Н.В., Казановська О.Б. Технічне регулювання та контроль на підприємстві : підручник / під. ред. А. М. Должанського. Дніпро : Видавництво «Свідлер А. Л.», 2021. Том 1. 523 с.
3. Букреєва О. С., Рибалко І. В. Основи стандартизації та оцінка відповідності : ел. навч. посібник. Харків: ХНАДУ, 2019. 76 с.
4. Сахно Т. В., Семенов А. О. Міжнародне технічне регулювання: навчальний посібник. Полтава: ПУЕТ, 2020. 165 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації актів законодавства Європейського Союзу у сфері технічного регулювання : Закон України від 06.06.2019 р. № 2740-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2019. № 28. Ст. 116.
6. Луцишин З. О., Крачук Н. Я., Фролова Т. О. Гармонізація системи технічного регулювання в Україні до вимог ЄС як складова конкурентоспроможності економіки. Інвестиції: практика та досвід, 2019. № 4. С. 5–16.
7. Буданов В. О., Мілованов В. І. Метрологія і стандартизація: підручник. Одеса, 2019. 314 с.
8. Смерницький Д. В. Обов'язкові вимоги до науково-технічної продукції: адміністративно-правове регулювання. Visegrad journal on human rights. 2019. № 1 (volume 2). С. 100–104.
9. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: закон України [Чинний від 02.12.2010р., редакція від 01.01.2023, №2735-VI]. – К.: Відомості Верховної Ради України, 2011. – №21 – ст. 144.
10. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: закон України [Чинний від 15.01.2015р. № 124-VIII, із змінами та доповненнями від 06.09.2022, №2572-IX, дата початку дії 01.01.2023]. – К.: Відомості Верховної Ради України, 2015. - №14. – ст. 96.
11. Бібліотека Полтавського державного аграрного університету. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/biblioteka> (дата звернення: 01.09.2025).
12. Дистанційний курс для спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» із дисципліни: «Технічне регулювання в електричній інженерії» (2025-2026 н.р.) Полтавський державний аграрний університет. URL: <http://moodle.pdaa.edu.ua> (дата звернення: 01.09.2025).

